

Ewaluacja zewnętrzna Lokalne Strategii Rozwoju

Lokalna Grupa Działania
Ziemia Bielska

Kraków 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

1. Celem działań LGD Ziemia Bielska miał być rozwój obszaru oparty o łączenie tradycji i innowacji, tworzenie warunków dla wzmocnienia mikro i małych przedsiębiorstw, wykreowanie marki lokalnej Ziemi Bielskiej, doskonalenie kapitału ludzkiego, wzmacnianie więzi społecznych, równoważenie rozwoju w wymiarze społecznym, kulturalnym i przyrodniczym. Analiza pomysłów, diagnoza obszaru, prace warsztatowe, konsultacje z mieszkańcami oraz przeprowadzone badania pozwoliły na określenie celów ogólnych LSR: 1. wzrastający poziom przedsiębiorczości lokalnej wykorzystującej walory i potencjał obszaru Ziemi Bielskiej; 2. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jako waloru tworzącego jakość życia i wyróżniającego Ziemię Bielską; 3. wzrost poziomu spójności społecznej obszaru Ziemi Bielskiej.
2. Lokalna Strategia Rozwoju Ziemi Bielskiej w latach 2016-2021 była kilkakrotnie aktualizowana. W początkowym etapie dokonywano zmian w procedurach wyboru i oceny operacji, w tym przede wszystkim dostosowywano zapisy do obowiązujących aktów prawnych. Niezbędne były też korekty oczywistych omyłek, zmiany w planie komunikacji, a także zmiany nazw wskaźników na bardziej zrozumiałe. W późniejszym okresie dokonywano aktualizacji wskaźników oraz zmieniano wielkość środków przypisanych do niektórych przedsięwzięć. W 2019 roku z uwagi na brak zainteresowania usunięto wskaźnik z zakresu sieci współpracy podmiotów gospodarczych i przesunięto wygenerowane dzięki temu oszczędności do innych przedsięwzięć. Rok 2020 wiązał się z podniesieniem kwot dla niektórych przedsięwzięć i tym samym podniesieniem wartości wskaźników. W tym samym roku miało miejsce też przeliczenie budżetu LSR na euro. Wspomnieć należy również o przenoszeniu pomiędzy przedsięwzięciami kwot wynikających z oszczędności i dostosowywanie docelowych wartości wskaźników do efektów faktycznie zrealizowanych operacji. Do strategii dodano jeden projekt współpracy, zdecydowano się na kontynuację udanych operacji własnych, realizację grantu dla organizacji działających w sferze kultury i dodano do LSR przedsięwzięcie związane

z przygotowaniem koncepcji smart village. Pandemia koronawirusa skutkowała z kolei koniecznością rezygnacji z dwóch operacji własnych.

3. LGD Ziemia Bielska zaproponowała ciekawe i stosunkowo rzadko spotykane rozwiązanie polegające na dedykowaniu osobnych przedsięwzięć dla różnych typów działalności gospodarczej. Nabory na niektóre z nich (ekologiczne, innowacyjne) rodziły pewne problemy związane głównie z oceną poziomu rzeczywistego wpisywania się danej operacji w założenia LSR. Łatwiejsza była realizacja operacji związanych z turystyką i rekreacją, usługami dla społeczności oraz operacji wykorzystujących produkt lokalny. Wydaje się także, że te typy operacji przynosiły najbardziej interesujące rezultaty. Należy też zwrócić uwagę, że rozdzielenie działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości na 4 osobne przedsięwzięcia wymagało zwiększonego wysiłku w zakresie realizacji kolejnych naborów.
4. Zainteresowanie działaniami LGD w społeczności lokalnej było bardzo duże i nie odnotowano większych problemów z rozdysponowaniem środków. Wsparcie udzielane przez LGD miało atrakcyjną dla beneficjentów formę. Dotyczy to zwłaszcza środków na zakładanie działalności gospodarczej, które to wsparcie było lepiej dostosowane do potrzeb beneficjentów w porównaniu z dofinansowaniem dostępnym np. w powiatowych urzędach pracy. Efekty realizacji LSR widać też w działaniach związanych z infrastrukturą, jak i w operacjach o charakterze kulturalnym. Projekty grantowe czy inicjatywy dla stowarzyszeń przynosiły bardzo dobre rezultaty. Miały one wymiar społeczny, a LGD aktywnie mogła w nich uczestniczyć, inspirować, pokazywać dobre praktyki, doradzać czy szkolić. W przypadku operacji dotyczących działalności turystycznej pewnym problemem okazał się fakt, iż środki na działania z tego zakresu nie były duże, a dodatkowo nie wszystkie wnioski były wysokiej jakości.
5. Nie stwierdzono sytuacji złego wydatkowania środków czy takiego ich rozdysponowania, by zaistniało zagrożenie niezrealizowania planowanych wskaźników. W przypadku niektórych przedsięwzięć, jak stwierdzili przedstawiciele biura LGD „na papierze wygląda to nieco gorzej niż w rzeczywistości”, ale ma to ścisły związek z tym, iż w trakcie realizacji LSR otrzymywano nowe środki (przeznaczone

głównie na działania przedsiębiorcze), a także niejednokrotnie przenoszono środki pomiędzy przedsięwzięciami. Skutkowało to zmianami w planie działania i zmianami docelowych wartości wskaźników. Generalnie nie ma jednych większych obaw co do realizacji wskaźników. Jedyną przeszkodą w pełnej realizacji założeń LSR dotyczyć może ewentualnych opóźnień po stronie Urzędu Marszałkowskiego i rozliczenia operacji, zwłaszcza w przypadku działań o charakterze budowlanym. LGD przykłada jednak wszelkie starania, by operacje były dobrze przygotowane i dzięki temu łatwiejsze do rozliczenia.

6. Z punktu widzenia realizacji strategii bardzo istotne jest to, że LGD Ziemia Bielska ma plan na domknięcie realizacji LSR i osiągnięcie wszystkich docelowych wartości wskaźników. W kwietniu 2022 zrealizowana została ostatnia tura naborów, dzięki której domknięto realizowane przedsięwzięcia dotyczące rozwoju działalności gospodarczej z zakresu turystyki i rekreacji. Zakontraktowane mają być też operacje z rozwoju firm w branżach usług społecznych oraz rozdysponowane pozostałe środki na utworzenie trzech firm. Do realizacji pozostały jeszcze operacje dotyczące infrastruktury niekomercyjnej oraz dwa projekty z zakresu zachowania dziedzictwa lokalnego.
7. LGD Ziemia Bielska w ocenianym okresie zrealizowała i rozpoczęła realizację łącznie trzech projektów współpracy. Pierwszy z projektów to „Stacja Regeneracja”. Zakładał on powstanie obiektów małej architektury (ławki solarne, gry terenowe i stacje naprawy rowerów) na obszarach partnerskich LGD. Drugi projekt o międzynarodowym charakterze to „RATIONALIS - From traditional skills to nowadays sustainable rural tourism products” (Od tradycyjnych umiejętności do współczesnych, zrównoważonych produktów w obszarze turystyki wiejskiej). Partnerzy podjęli się wspólnych działań służących rozwojowi turystyki, w tym wykorzystania lokalnego rzemiosła, wyrobów rękodzielniczych, lokalnej kultury i historii, a także poszukiwań inspiracji do tworzenia nowych i zrównoważonych produktów turystycznych. Trzeci projekt współpracy to „EduPark”, w ramach którego założono między innymi powstanie sensorycznych placów zabaw i kina letniego. W przygotowywaniu jest jeszcze jeden międzynarodowy projekt, w którym partnerem będzie minimum 5 zagranicznych LGD-ów. Dotyczyć on będzie

promocji turystyki, slow-life, zrównoważonego rolnictwa, krótkich łańcucha dostaw oraz ekologii.

8. Według przedstawicieli LGD do najbardziej efektywnych sposobów komunikacji zaliczyć można komunikaty na stronie internetowej (zarówno na stronie LGD, jak i gmin), wpisy w mediach społecznościowych. Sprawdziły się też ogłoszenia emitowane w lokalnych stacjach radiowych oraz spotkania informacyjne w gminach. Ankietowani mieszkańcy i beneficjenci potwierdzili wielkie znaczenie kanałów internetowych w komunikacji.
9. Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność Biura LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. Zdecydowana większość respondentów skorzystała z szerokiego zakresu wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku, w tym z wyjaśnień dotyczących szczegółowych zasad oceny wniosków, wsparcia polegającego na zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania oraz z porad w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku. Samo doradztwo ocenione zostało przez badanych beneficjentów bardzo pozytywnie. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji oraz rozliczania operacji. Wysokie oceny dotyczyły zakresu udzielonych porad, ich przydatności, a także przede wszystkim przygotowania merytorycznego doradców.

2. Spis treści

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania	3
2. Spis treści.....	7
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	8
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	11
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	13
5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz jej podstawowe założenia	13
5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR.....	27
5.3. Projekty współpracy	43
5.4. Działanie poza RLKS	45
5.5. Działalność Biura LGD	45
5.6. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności.....	53
6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze.....	60
6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR.....	60
6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny.....	60
6.3. Przedsiębiorczość	61
6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe	62
6.5. Grupy defaworyzowane	64
6.6. Innowacyjność	64
6.7. Projekty współpracy	65
6.8. Ocena funkcjonowania LGD	66
6.9. Ocena procesu wdrażania	67
6.10. Wartość dodana podejścia LEADER.....	67
7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje	68
8. Spis tabel i wykresów	72
9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	74
Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD Ziemia Bielska	74
Ankieta dla beneficjentów LGD Ziemia Bielska	78

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

Raport jest efektem badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez Fundację Socjometr. Przedmiotem badania była ewaluacja procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność prowadzonego przez Lokalną Grupę Działania Ziemia Bielska w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020.

Fundacja Socjometr jest niezależnym podmiotem specjalizującym się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Głównym celem badania ewaluacyjnego było zgromadzenie szerokiego zestawu danych, które pozwalają na wszechstronną ocenę całego procesu przygotowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Kluczową kwestią jest tu z całą pewnością odpowiedź na pytanie czy oceniany dokument strategiczny trafnie diagnozował potrzeby mieszkańców obszaru LGD oraz jego potencjał rozwojowy. Na tej podstawie możliwe jest formułowanie wniosków na temat zakresu ewentualnego wpływu Lokalnej Grupy Działania na rozwój lokalnej społeczności.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych wydanych w 2017 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze.

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?

- b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
- 3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
- 4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
- 5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- 6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
- 7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
- 8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
- 9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?

- b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

10. Wartość dodana podejścia LEADER

- a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań poddane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów.
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych.
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju.
4. Funkcjonowanie organów LGD.
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej).
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego.
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR.
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w pierwszej połowie 2022 roku. W jego ramach poddano analizie dwie grupy danych:

1. Dane zastane, w tym:
 - a. dane ze statystyk publicznych,
 - b. dane gromadzone przez Lokalną Grupę Działania w ramach monitoringu,
2. Dane wywołane, w tym:
 - a. dane zebrane za pomocą technik jakościowych,
 - b. dane zebrane za pomocą technik ilościowych.

Dane pochodzące ze statystyk publicznych dostarczyły wysoce obiektywnych informacji na temat zmian na obszarze LGD, które dokonały się w okresie realizacji ocenianej Strategii RLKS. Dane te dotyczyły między innymi zjawisk demograficznych, rynku pracy, lokalnej gospodarki oraz sytuacji społecznej. Wszystkie te dane zostały zaprezentowane w tabelach lub na wykresach. Szczegółowy wykaz ilustracji zawartych w raporcie, który umieszczony jest na jego końcu pozwala na szybkie zapoznanie się z zakresem poddanych analizie danych, które pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalne Grupy Działania gromadzą istotne dane na temat procesu wdrażania Strategii RLKS, które musiały być poddane analizie. Wśród tych danych należy wskazać w szczególności informacje o prowadzonych naborach, dane o postępie rzeczowo-finansowym, wskaźniki realizacji planu komunikacji oraz dane dotyczące doradztwa. Analiza tej kategorii danych zastanych pozwoliła na ocenę skuteczności działań prowadzonych przez LGD oraz wskazała, w których obszarach działalność LGD pokrywała się ze zmianami na obszarze objętym LSR sugerowanymi przez wyniki analizy danych pochodzących z GUS.

Reprezentanci Fundacji Socjometr przeprowadzili również badania jakościowe. Obejmowały one wywiady z pracownikami LGD oraz wywiady z przedstawicielami jego organów – Zarządu i organu decyzyjnego (Rady). Rozmowy te odegrały istotną rolę w procesie powstawania raportu. Pozwoliły one na pogłębienie wiedzy na temat przebiegu

procesu wdrażania LSR, rozpoznanie problemów pojawiających się w jego trakcie oraz sposobu reagowania na nie przez przedstawicieli Lokalnej Grupy Działania.

W ramach ewaluacji zewnętrznej zbierano także dane ilościowe. Przygotowano dwa kwestionariusze ankiety. Pierwszy z nich kierowany był do mieszkańców obszaru objętego Strategią RLKS, a drugi do beneficjentów wsparcia osób i przedstawicieli organizacji, które realizowały operacje w ramach jej wdrażania. Zastosowano technikę CAWI (*computer-assisted web interview*), co oznacza, że ankieta przeprowadzona została za pomocą platformy internetowej. Za dystrybucję linka do ankiety odpowiedzialni byli pracownicy Lokalnej Grupy Działania.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz jej podstawowe założenia

Obszar LGD Ziemia Bielska skupiony jest w południowej części województwa śląskiego wokół miasta Bielsko-Biała, w obrębie międzynarodowych szlaków komunikacyjnych i transportowych. Obejmuje 9 gmin powiatu bielskiego: Jaworze, Jasienica, sołectwa Czechowic-Dziedzic (Zabrzeg, Ligota, Bronów), Bestwina, Wilamowice, Kozy, Porąbka, Buczkowice, Wilkowice. Dwie gminy wchodzące w skład LGD to gminy miejsko-wiejskie (Czechowice-Dziedzice, Wilamowice), pozostałe zaś to gminy wiejskie. W przypadku Czechowic-Dziedzic Lokalną Strategią Rozwoju objęta jest jedynie wiejska część gminy. Powierzchnia LGD wynosi 387 km² i stanowi ponad 85% całego powiatu bielskiego.

Rysunek 1. Obszar LGD Ziemia Bielska.

W 2013 roku obszar zamieszkiwało 118 971 osób. W 2020 roku liczba ta była wyższa i wyniosła 124 799. Warto zauważyć, że w latach 2015-2020 wzrosty liczby ludności odnotowano we wszystkich gminach obszaru. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jaworze	7 146	7 191	7 231	7 299	7 395	7 443
Jasienica	23 344	23 577	23 850	24 117	24 419	24 681
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	9 245	9 339	9 409	9 502	9 564	9 651
Bestwina	11 405	11 563	11 683	11 787	11 909	11 950
Wilamowice	16 951	17 150	17 313	17 505	17 695	17 794
Kozy	12 724	12 787	12 926	12 990	13 024	13 091
Porąbka	15 408	15 501	15 544	15 589	15 630	15 581
Wilkowice	13 341	13 297	13 303	13 371	13 421	13 382
Buczkowice	11 124	11 156	11 250	11 174	11 227	11 226

Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD.

Kwestią wymagającą analizy są dochody gmin. Stanowią one parametr obrazujący w pośredni sposób dochodowość mieszkańców, ale także opisujący poziom rozwoju sektora gospodarczego. Wyrazem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, który stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę

mieszkańców gminy. W przypadku LGD Ziemia Bielska zwraca uwagę fakt, iż w ostatnich latach wskaźnik G wśród gmin wchodzących w skład LGD wzrastał i był to wzrost dość dynamiczny (w przypadku gminy Wilkowice aż o 1 103,17). Szczegóły obrazuje poniższa tabela (w przypadku Czechowic-Dziedzic dane dotyczą całej gminy).

Wskaźnik G dla gmin wchodzących w skład LGD							
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Jaworze	1748,12	1798,82	1830,37	2067,54	2293,63	2370,84	2624,54
Jasienica	1271,65	1311,68	1431,82	1525,82	1668,74	1847,00	1993,29
Czechowice-Dziedzice	1695,59	1838,52	1979,28	2076,76	2130,60	2202,96	2359,03
Bestwina	1484,70	1357,02	1497,06	1670,25	1919,67	2013,91	2233,94
Wilamowice	1192,84	1249,42	1337,68	1362,02	1476,22	1616,74	1753,35
Kozy	1290,31	1358,19	1466,27	1543,88	1674,59	1956,51	2094,22
Porąbka	1201,00	1284,15	1361,67	1422,86	1561,19	1666,13	1865,86
Wilkowice	1215,45	1292,15	1428,97	1629,94	1811,96	2060,86	2318,62
Buczkowice	1091,10	1134,83	1179,00	1303,09	1404,80	1568,74	1783,76

Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.

Kolejną kwestią wymagającą omówienia są wydatki gmin. W latach 2015-2020 we wszystkich gminach obszaru LGD wskaźniki wydatków rosły i były to wzrosty bardzo duże (w gminie Wilkowice aż o 4 158,68). W 2020 roku największe wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca miała gmina Wilkowice (7 222,08), a najniższe gmina Wilamowice (4 966,83). Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jaworze	4 677,80	3 525,88	4 375,21	4 866,89	4 882,70	5 389,24
Jasienica	2 998,11	3 463,34	4 021,68	4 724,84	5 209,52	5 337,49
Czechowice-Dziedzice	3 116,31	3 552,41	4 090,82	4 501,82	5 262,53	5 536,32
Bestwina	2 497,59	3 093,19	3 809,31	4 143,15	5 027,68	5 218,78
Wilamowice	2 909,48	3 441,02	3 738,08	4 513,50	5 940,72	4 966,83
Kozy	3 225,98	3 866,52	4 367,23	5 040,18	5 175,74	6 219,95
Porąbka	3 356,36	3 491,27	3 731,72	4 017,74	4 907,17	5 001,04
Wilkowice	3 063,40	3 287,65	3 810,60	4 586,40	6 102,67	7 222,08
Buczkowice	2 802,69	3 740,51	3 852,06	4 806,05	5 853,17	5 993,23

Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca w złotych.

Gminy wchodzące w skład LGD w porównaniu do wszystkich gmin województwa śląskiego wypadają różnie w zależności od analizowanego wskaźnika. W kategoriach analizujących dochody własne budżetów gmin, środki w dochodach budżetów gmin na finansowanie projektów unijnych oraz wydatki budżetów gmin najwyższe lokaty spośród wszystkich gmin Ziemi Bielskiej zajmuje gmina Wilkowice, a w przypadku kategorii analizującej podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON wysoką pozycję (5) zajęła w 2019 roku gmina Jaworze.

Gmina	Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2019			
	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca	Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Jaworze	28	127	87	5
Jasienica	62	123	56	35
Czechowice-Dziedzice	38	54	54	51

Bestwina	57	109	79	55
Wilamowice	88	38	18	90
Kozy	37	36	59	16
Porąbka	67	78	85	94
Wilkowice	26	7	10	15
Buczkowice	77	8	21	26

Tabela 4. Sytuacja gospodarcza gmin wchodzących w skład LGD w porównaniu z innymi śląskimi gminami.

Ziemia Bielska jest obszarem posiadającym mocne strony z punktu widzenia gospodarki. W LSR podkreślono, że teren LGD wyróżnia się na tle województwa pod względem wskaźników dotyczących przedsiębiorczości. Na jej rozwój miał wpływ rosnący poziom aspiracji mieszkańców, którzy poszukują ścieżek kariery dających większą samodzielność, a równocześnie stosunkowo wysoki poziom rozwoju ekonomicznego regionu. Branżami, które kształtują w największym stopniu rynek pracy dla mieszkańców obszaru LGD (a także w sąsiednim mieście Bielsko-Biała) są: motoryzacja, przemysł lotniczy, przemysł metalowy, handel, produkcja spożywcza, małe firmy budowlane, rzemiosło, handel wielkopowierzchniowy, usługi transportowe, turystyka i gastronomia. W LSR do silnych stron gmin wchodzących w skład LGD Ziemia Bielska zaliczono dużą konkurencję między firmami świadczącymi usługi na lokalne potrzeby, dostępność terenów przeznaczonych na działalność gospodarczą oraz strefy aktywności gospodarczej w gminach. Istotnego znaczenia nabrało także zainteresowanie samorządów przyciąganiem inwestorów. Do głównych problemów z zakresu przedsiębiorczości zaliczono natomiast w LSR między innymi: deficyt dobrze przygotowanych kadr do zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, jakość miejsc pracy nie w pełni odpowiadająca na aspiracje mieszkańców, trudną sytuację na rynku pracy osób w wieku 50+, słabe tempo rozwoju firm lokalnych, brak odpowiedniego wsparcia dla osób pragnących rozpocząć działalność gospodarczą, niski poziom kapitału zaufania i niski poziom innowacyjności, słabą dostępność doradztwa dla biznesu, niski poziom rozwoju i niską rozpoznawalność produktów lokalnych.

W latach 2015-2020 dało się zaobserwować pozytywną tendencję - w niemal wszystkich gminach obszaru LGD wzrastała liczba pracujących, w tym liczba pracujących

kobiet. Jedynym wyjątkiem w tym aspekcie jest obszar wiejski gminy Czechowice-Dziedzice, gdzie odnotowano spadki we wszystkich kategoriach (zarówno w łącznej liczbie osób pracujących, jak i liczbie pracujących kobiet i mężczyzn). Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jaworze	1 132	1 234	483	512	649	722
Jasienica	4 047	4 860	2 135	2 604	1 912	2 256
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	930	756	397	248	533	508
Bestwina	1 321	1 409	711	749	610	660
Wilamowice	1 857	2 325	712	1 030	1 145	1 295
Kozy	1 583	1 677	750	801	833	876
Porąbka	2 294	2 763	1 051	1 360	1 243	1 403
Wilkowice	1 634	2 699	613	950	1 021	1 749
Buczkowice	1 694	1 784	891	866	803	918

Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.

Kolejnym parametrem obrazującym sytuację na lokalnym rynku pracy jest liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W latach 2015-2020 odnotowano spadek udziału bezrobotnych zarejestrowanych we wszystkich gminach obszaru LGD Ziemia Bielska. Warto zauważyć, że w niektórych gminach były to spadki całkiem spore (w gminie Wilkowice o 2,1, a w gminie Porąbka o 2,4 punkty procentowe). Pozytywem jest także spadek udziału bezrobotnych kobiet w liczbie ludności (najwyższe spadki również w gminach Wilkowice i Porąbka - odpowiednio o 2,1 i 2,0 punktów procentowych). Generalnie należy stwierdzić, że

bezrobocie przestało być istotnym problemem obszaru LGD. Coraz większym wyzwaniem staje się za to dla wielu przedsiębiorców brak osób gotowych do podjęcia pracy.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jaworze	4,0	2,8	3,9	2,6	4,0	3,0
Jasienica	3,2	2,0	2,9	1,6	3,6	2,4
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	-	2,6	-	2,4	-	3,0
Bestwina	3,2	2,6	3,0	2,1	3,4	3,2
Wilamowice	3,4	2,1	2,7	1,6	4,1	2,7
Kozy	4,0	2,5	3,6	2,1	4,3	2,8
Porąbka	5,0	2,6	4,9	2,2	5,1	3,1
Wilkowice	4,4	2,3	4,0	1,9	4,9	2,8
Buczkowice	4,9	3,4	4,2	2,8	5,7	4,1

Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.

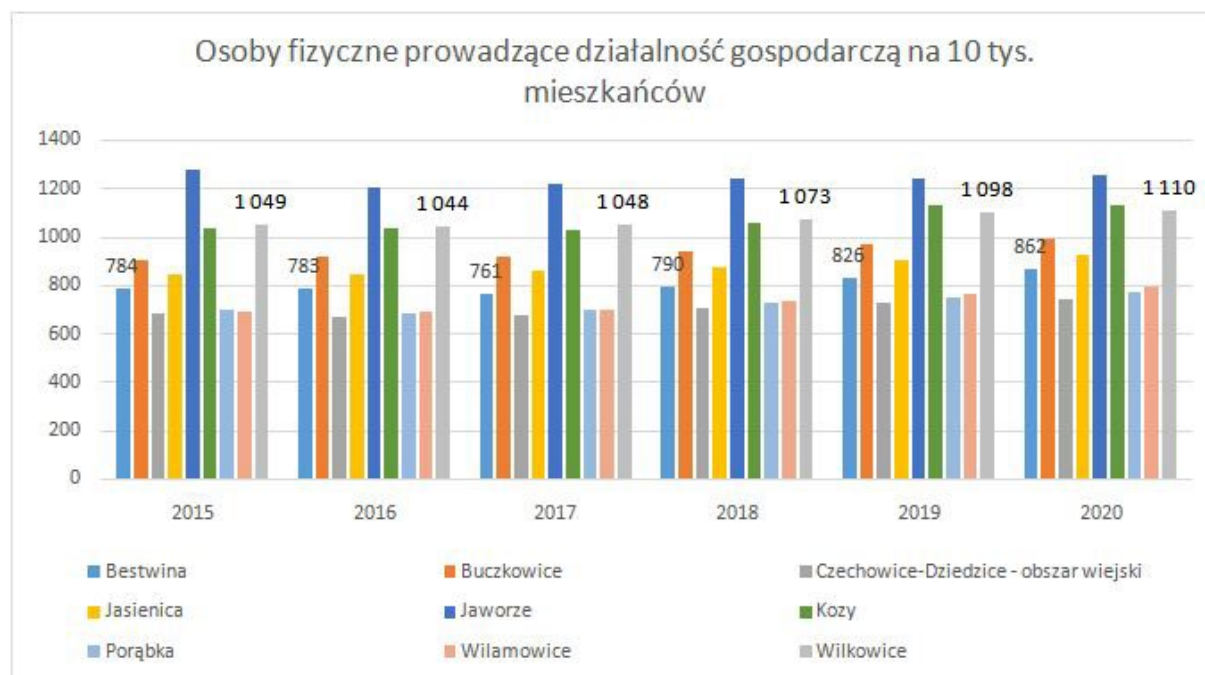
Kolejna kwestią, na którą warto zwrócić uwagę w aspekcie przedsiębiorczości są podmioty gospodarki narodowej. W latach 2015-2020 liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wzrastała w każdej z gmin LGD Ziemia Bielska. Największy wzrost dotyczył gmin Jasienica (o 242,7), Wilamowice (o 241), Kozy (o 282,9). Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jaworze	2 590,4	2 492,1	2 520,0	2 543,9	2 585,8	2 672,0
Jasienica	1 609,5	1 642,3	1 687,3	1 722,8	1 798,7	1 852,2

Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	1 264,8	1 256,8	1 295,8	1 345,8	1 388,2	1 428,1
Bestwina	1 522,9	1 548,0	1 529,4	1 572,2	1 643,9	1 725,5
Wilamowice	1 296,0	1 312,1	1 328,8	1 395,3	1 461,4	1 537,0
Kozy	1 875,8	1 896,3	1 906,8	1 985,2	2 146,0	2 158,7
Porąbka	1 331,9	1 322,8	1 352,3	1 415,6	1 458,5	1 513,1
Wilkowice	1 981,3	1 986,0	2 008,7	2 057,6	2 128,2	2 171,6
Buczkowice	1 712,4	1 758,7	1 767,0	1 807,9	1 858,6	1 932,2

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

W latach 2015-2020 na obszarze LGD Ziemia Bielska odnotowano także wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Najwięcej podmiotów w 2020 roku występowało w gminach Jasienica (1 255) i Kozy (1 129), zaś najmniej na obszarze wiejskim gminy Czechowice-Dziedzice (739). Warto zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2015, w 2020 roku jedynie w gminie Jaworze odnotowano spadek liczby podmiotów, choć był to spadek niewielki (o 24). Szczegóły zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 1. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.

W 2013 roku podmioty ekonomii społecznej, czyli spółdzielnie, fundacje, stowarzyszenia czy organizacje społeczne stanowiły 2,1% wszystkich podmiotów sektora prywatnego. W LSR podkreślano dynamiczny wzrost liczby tych podmiotów, ale jednocześnie zwracano uwagę, że w powiecie bielskim ich ilość jest relatywnie najmniejsza w całym subregionie południowym województwa śląskiego. Mimo tego, wzrost liczby organizacji znajdował odzwierciedlenie między innymi w rosnącej liczbie organizowanych imprez, wydarzeń czy przedsięwzięć na obszarze LGD. W tym aspekcie należy podkreślić działania Koła Gospodyń Wiejskich czy Ochotniczych Straż Pożarnych. Warto także zauważyć, że oficjalne dane nie uwzględniały grup nieformalnych, których aktywność była i jest znacząca.

W LSR stwierdzono, iż większość organizacji pozarządowych prowadzi działania o niewielkim zasięgu terytorialnym i problemem jest niedostrzeganie możliwości, które daje współpraca z podmiotami w sąsiednich gminach, a także brak dążenia do osiągnięcia konkretnego celu. Innymi barierami utrudniającymi rozwój trzeciego sektora są trudności z pozyskaniem finansowego wkładu własnego do projektów czy brak dopływu nowych członków. W LSR podkreślano, że rozwój działalności organizacji pozarządowych jest bardzo ważny z punktu widzenia aktywizacji społeczności lokalnej, rozwiązywania problemów społecznych, zachowywania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz kształtowania kompetencji cywilizacyjnych mieszkańców.

W trakcie prac nad LSR konsultacje społeczne pozwoliły na zidentyfikowanie grup defaworyzowanych, które wymagają największego wsparcia. Zaliczono do nich:

- 1) osoby w wieku 50+ lub niepełnosprawne o utrudnionym dostępie do usług społecznych i rynku pracy,
- 2) młodych mieszkańców do 30 roku życia o utrudnionym dostępie do rynku pracy,
- 3) kobiety w wieku aktywności zawodowej.

Do grup tych Ziemia Bielska zadedykowała jedno z przedsięwzięć (Młodzież ogniem wspólnoty), projekt grantowy „Aktywni Międzypokoleniowi”, a także wydzielono środki w konkursach z zakresu przedsiębiorczości. Innym dedykowanym im rozwiązaniem miały być także przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury turystycznej i usług czasu wolnego.

W pracach nad LSR zwrócono uwagę na szereg problemów dotyczących społeczeństwo obszaru LGD. Wskazano tutaj między innymi: niski poziom włączenia mieszkańców w działania społeczne, małą ilość innowacyjnych przedsięwzięć, niski poziom kapitału społecznego, niskie kompetencje cyfrowe starszego pokolenia, słabą aktywność młodzieży w aspekcie samorozwoju, deficyt miejsc opieki nad dziećmi, niską atrakcyjność przestrzeni publicznych, brak odpowiedniej liczby miejsc do wspólnego i aktywnego spędzania wolnego czasu. Podkreślano także niezadowalający poziom integracji społecznej, w tym brak pełnej asymilacji ludności napływowej oraz zanikające więzi międzypokoleniowe.

Pozytywem niewątpliwie należy określić fakt, iż struktura wiekowa ludności na obszarze LGD jest względnie korzystna w stosunku do analogicznej struktury na poziomie województwa lub kraju (więcej ludzi młodych w wieku przedprodukcyjnym i relatywnie mniej osób starszych w wieku poprodukcyjnym). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym, zgodnie z ogólną tendencją, wprawdzie wzrastała w każdej z gmin, ale jednocześnie we wszystkich gminach Ziemi Bielskiej w latach 2015-2020 odnotowano wzrost ludności w wieku przedprodukcyjnym. W omawianym okresie gorzej sytuacja przedstawiała się w przypadku ludności w wieku produkcyjnym, gdzie spadki odnotowano we wszystkich gminach poza gminą Jasienica i Wilamowice oraz obszarem wiejskim gminy Czechowice-Dziedzice. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Gmina	Ludność gmin w wieku:					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Jaworze	1 312	1 389	4 397	4 390	1 437	1 664
Jasienica	4 957	5 428	14 675	14 739	3 712	4 514
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	1 919	2 019	5 835	5 847	1 491	1 785
Bestwina	2 173	2 400	7 223	7 198	2 009	2 352
Wilamowice	3 415	3 780	10 741	10 846	2 795	3 168

Kozy	2 432	2 590	7 986	7 764	2 306	2 737
Porąbka	2 922	2 987	9 663	9 497	2 823	3 097
Wilkowice	2 268	2 281	8 358	8 040	2 715	3 061
Buczkowice	2 105	2 196	7 002	6 759	2 017	2 271

Tabela 8. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Duży wpływ na dość pozytywną kondycję demograficzną ma tendencja osiedlania się na obszarze LGD osób z zewnątrz, w tym dotychczas mieszkających i pracujących w miastach. Obszar LGD jest tym samym coraz bardziej atrakcyjnym miejscem zamieszkania. W LSR zwrócono uwagę, iż proces ten będzie się nasilał w związku z wyczerpywaniem się terenów przeznaczonych pod inwestycje mieszkaniowe na terenie miasta Bielsko-Białą. Potwierdzeniem pozytywnej tendencji jest dodatnie saldo migracji w latach 2016-2020 we wszystkich gminach obszaru LGD (poza małym wyjątkiem w przypadku gminy Porąbka, gdzie saldo było minimalne ujemne w latach 2017 i 2019). Szczegółowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD					
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019	2020
Jaworze	44	40	60	82	88
Jasienica	188	208	206	243	150
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	73	58	39	21	45
Bestwina	93	57	94	74	47
Wilamowice	110	109	110	156	71
Kozy	49	84	70	40	109
Porąbka	48	-2	42	-3	10
Wilkowice	27	86	49	159	85
Buczkowice	41	64	1	66	49

Tabela 9. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD.

Diagnoza zawarta w LSR do największych problemów społecznych na obszarze LGD zaliczyła bezrobocie i ubóstwo, o czym była już mowa powyżej. W mniejszym stopniu podkreślano w LSR problemy niepełnosprawności, długotrwałej choroby oraz bezradności opiekuńczo-wychowawczej. W kontekście tego zagadnienia, warto zauważyć, że we wszystkich gminach dało się zaobserwować w ostatnich latach spadek odsetka osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej i były to spadki bardzo duże. Warto także odnotować, iż w 2020 roku wskaźniki we wszystkich gminach obszaru LGD były niższe niż średnia dla województwa śląskiego (w przypadku Czechowic-Dziedzic dane dotyczą całej gminy miejsko-wiejskiej).

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	485	442	380	338	304	276
Jaworze	397	326	241	264	251	190
Jasienica	259	219	139	124	113	92
Czechowice-Dziedzice	346	315	250	238	200	191
Bestwina	380	287	291	257	227	213
Wilamowice	387	298	250	221	208	206
Kozy	385	345	231	185	148	162
Porąbka	433	349	295	229	194	182
Wilkowice	328	270	216	158	125	106
Buczkowice	362	304	250	216	198	175

Tabela 10. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

Przedsiębiorcy badani w trakcie prac przygotowujących LSR za dziedzinę najważniejszą z punktu widzenia rozwoju gospodarczego obszaru LGD uznali turystykę (57%). Nie ulega wątpliwości, że potencjał turystyczny to jeden z największych atutów analizowanego regionu, który znajduje się w bezpośredniej bliskości Beskidu Śląskiego, Beskidu Małego oraz Kotliny Żywieckiej. Podkreślić należy wyjątkowe walory przyrodnicze, wysoki stopień naturalności i bioróżnorodności. Dużą część obszaru stanowią tereny objęte różnymi formami ochrony przyrody (parki krajobrazowe, rezerваты, obszary ochrony Natura 2000), a dodatkowo należy wskazać między innymi lecznicze walory wód w gminie Jaworze czy mikroklimat gminy Wilkowice-Bystra, gdzie można skorzystać z usług placówek sanatoryjnych. W rezultacie mamy do czynienia z wielkim potencjałem pod względem możliwości uprawiania turystyki i rekreacji.

Dużym bogactwem jest także różnorodność dziedzictwa kulturowego, zróżnicowana przeszłość, tradycja i historia rodząca się pod wpływem Małopolski i Śląska Cieszyńskiego. Podkreśla się duże znaczenia autentycznego folkloru, kultywowanego przez ludowe zespoły i organizacje kulturalne. Atutem są również liczne zabytki kultury i architektury. Wymienić tu można kościoły, kaplice kubaturowe, zabytkowe nagrobki i krzyże. Mocną stroną są też pałace, dwory i zamki, a także parki. Należy również wspomnieć o zabytkach przemysłu i techniki czy zabytkach archeologicznych i tu wymienić można między innymi młyn wodny w Rybarzowicach i gród rycerski w Bestwinie.

W LSR zwrócono uwagę na szereg problemów związanych z turystyką. Wymieniono niezadowalający rozwój systemu ścieżek turystyczno-rekreacyjnych, w tym rowerowych, pieszych czy konnych. Podkreślono niską rozpoznawalność produktów lokalnych, niezadowalającą jakość dróg oraz konflikt między rozwojem turystyki a stanem środowiska przyrodniczego. Istotnym aspektem było także niewystarczające wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego jako produktu turystycznego i brak odpowiedniej promocji oferty obszaru. W LSR zdiagnozowano też niewystarczający stan infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Potwierdzeniem tego są dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazujące dość niewielką liczbę turystycznych obiektów noclegowych w gminach obszaru LGD. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat			
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020
Jaworze	3	3	4
Jasienica	2	2	1
Czechowice-Dziedzice	4	2	2
Bestwina	-	-	-
Wilamowice	1	1	1
Kozy	-	-	-
Porąbka	1	1	1
Wilkowice	6	5	5
Buczkowice	-	-	-

Tabela 11. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład LGD.

Analiza pomysłów, diagnoza obszaru, prace warsztatowe, konsultacje z mieszkańcami oraz przeprowadzone badania pozwoliły na określenie celów ogólnych i przypisanych do nich celów szczegółowych LSR. Podstawą stał się rozwój, w którym łączone miały być tradycje i innowacje, tworzenie warunków dla wzmocnienia mikro i małych przedsiębiorstw, wykreowanie marki lokalnej Ziemi Bielskiej, doskonalenie kapitału ludzkiego, wzmacnianie więzi społecznych, równoważenie rozwoju w wymiarze społecznym, kulturalnym i przyrodniczym. Cele strategii sformułowano w następujący sposób:

1. Wzrastający poziom przedsiębiorczości lokalnej wykorzystującej walory i potencjał obszaru Ziemi Bielskiej (w jego ramach cztery cele szczegółowe: podniesienie udziału działalności gospodarczych związanych z kształtowaniem oferty usług turystycznych oraz czasu wolnego w strukturze gospodarczej i rynku pracy obszaru; komercjalizacja potencjału przyrodniczo-kulturowego obszaru przejawiająca się w powstawaniu i rozwoju firm wykorzystujących produkty lokalne; wzrost poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki ukierunkowany przede wszystkim na ochronę środowiska i wdrażanie rozwiązań

odpowiadających na zmiany klimatu; wzrost dostępności infrastruktury i poziomu partnerstwa służących rozwojowi usług turystycznych, usług czasu wolnego, produktów lokalnych i innowacji).

2. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jako waloru tworzącego jakość życia i wyróżniającego Ziemię Bielską (w jego ramach trzy cele szczegółowe: podniesienie poziomu świadomości i kompetencji społeczności lokalnej w zakresie rozwoju zrównoważonego; ochrona materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz społeczno-ekonomiczne wykorzystanie walorów krajobrazowych i architektonicznych obszaru; wysoki poziom aktywności społeczności lokalnych na rzecz zachowania i promocji lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego).

3. Wzrost poziomu spójności społecznej obszaru Ziemi Bielskiej (w jego ramach trzy cele szczegółowe: rozwój usług odpowiadających na przemiany struktury społecznej obszaru, w tym przy wykorzystaniu ekonomii społecznej; wzrost kompetencji organizacji pozarządowych i mieszkańców obszaru; wzrost aktywności młodzieży w działaniach na rzecz wspólnot lokalnych).

5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Ziemi Bielskiej w latach 2016-2021 była kilkakrotnie aktualizowana. W początkowym etapie dokonywano zmian w procedurach wyboru i oceny operacji, w tym przede wszystkim dostosowywano zapisy do obowiązujących aktów prawnych. Niezbędne były też korekty oczywistych omyłek, zmiany w planie komunikacji, a także zmiany nazw wskaźników na bardziej zrozumiałe. W późniejszym okresie dokonywano aktualizacji wskaźników oraz zmieniano wielkość środków przypisanych do niektórych przedsięwzięć. Do istotniejszych korekt należy zaliczyć usunięcie wskaźnika dotyczącego współpracy podmiotów gospodarczych i przesunięcie wygenerowanych w ten sposób oszczędności do innych przedsięwzięć. Rok 2020 wiązał się z podniesieniem kwot dla niektórych przedsięwzięć i tym samym podniesieniem wskaźników. W tym samym roku miało miejsce też przeliczenie budżetu LSR na euro. Wspomnieć należy również

o przenoszeniu pomiędzy przedsięwzięciami kwot wynikających z oszczędności i dostosowywanie docelowych wartości wskaźników do efektów faktycznie zrealizowanych operacji.

Warto zauważyć, że w okresie bezpośrednio poprzedzającym realizację badań ewaluacyjnych zdecydowano się na realizację kolejnego projektu współpracy oraz postanowiono kontynuować się udane operacje własne (Marka Lokalna i PROSpołeczna Ziemia Bielska), realizację grantu dla organizacji działających w sferze kultury oraz dodano do LSR przedsięwzięcie związane z przygotowaniem koncepcji smart village. Pandemia koronawirusa skutkowałą natomiast koniecznością rezygnacji z dwóch operacji własnych - wyjazdu studyjnego: Wilamowice – KULTURA, JĘZYK – Kaszuby oraz Festiwalu Kuchni Myśliwskiej.

Efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju warto ocenić na podstawie analizy postępu rzeczowo-finansowego. Ewaluacja jest możliwa dzięki danym dotyczącym wskaźników wartości produktu, przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć na etapie tworzenia LSR. Umiejętny dobór wskaźników zwiększa możliwość dobrej orientacji w realizowaniu celów szczegółowych. Na początek warto przyrzeć się samej historii naborów, której szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Data naboru	Przedsięwzięcie (K – konkurs, O – operacja własna, G – projekt grantowy)	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych wniosków	Liczba podpisanych umów	Protesty złożone	Protesty / odwołania uwzględnione
13.10.2016 - 26.10.2016	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (K)	11	3	2	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Podejmowanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (K)	9	1	1	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	11	3	3	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	7	3	3	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (K)	3	3	3	1	1
13.10.2016 - 26.10.2016	Rozwijanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (K)	1	0	0	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Rozwijanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	6	3	2	1	1
13.10.2016 - 26.10.2016	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	1	1	1	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Budowa lub przebudowa niekomercyjnej i ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej (k)	13	13	12	0	0
13.10.2016 - 26.10.2016	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	7	5	1	0	0

13.10.2016 - 26.10.2016	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo niematerialne (k)	5	2	2	1	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	13	6	4	3	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Podejmowanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (k)	8	6	6	1	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	11	4	3	4	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	9	6	6	2	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	4	4	3	1	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Rozwijanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (k)	1	1	1	1	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Rozwijanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	3	2	2	0	0
22.02.2017 - 13.03.2017	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	5	4	3	1	1
22.02.2017 - 13.03.2017	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	7	7	4	0	0
22.02.2017 - 13.03.2017	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo niematerialne (k)	9	6	5	2	2
22.02.2017 - 13.03.2017	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	1	1	1	0	0
18.12.2017 - 02.01.2017	Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych (o)	1	1	1	0	0
27.12.2017 - 09.01.2018	Wzmacnianie kapitału społecznego -Aktywni Międzypokoleniowi (g)	6	6	6	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Podejmowanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (k)	7	5	5	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	5	5	3	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Rozwijanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (k)	7	4	3	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	6	4	3	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo niematerialne (k)	6	5	3	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami z branży turystycznej (k)	0	0	0	0	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	2	1	0	1	0
06.03.2018 - 20.03.2018	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	1	0	0	1	0
16.05.2018 - 29.05.2018	Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami z branży turystycznej (k)	0	0	0	0	0
16.05.2018 - 29.05.2018	Zachowanie dziedzictwa lokalnego (o)	1	1	1	0	0
16.05.2018 - 29.05.2018	Wzmacnianie kapitału społecznego (o)	1	1	1	0	0
08.10.2018 - 22.10.2018	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	4	3	2	0	0
08.10.2018 - 22.10.2018	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	2	2	2	0	0
08.10.2018 - 22.10.2018	Rozwijanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	2	2	2	0	0
08.10.2018 - 22.10.2018	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	2	1	1	0	0
08.10.2018 - 22.10.2018	Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami z branży turystycznej (k)	0	0	0	0	0

08.10.2018 - 22.10.2018	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	1	1	1	0	0
27.11.2018 - 10.12.2018	Zachowanie dziedzictwa lokalnego (g) – Lokalny Eko Rozwój	2	2	2	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Promowanie obszaru objętego LSR (g) – Promowana Ziemia Bielska	8	8	8	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	5	4	2	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	1	1	1	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	8	8	7	2	1
05.04.2019 - 19.04.2019	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	0	0	0	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Wzmacnianie kapitału społecznego (o)	0	0	0	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Budowa lub przebudowa niekomercyjnej i ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej (k)	3	3	2	0	0
05.04.2019 - 19.04.2019	Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami z branży turystycznej (k)	0	0	0	0	0
31.07.2019 - 13.08.2019	Podejmowanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	3	2	1	1	0
31.07.2019 - 13.08.2019	Rozwijanie działalności gospodarczej – produkt lokalny (k)	1	1	1	0	0
31.07.2019 - 13.08.2019	Wzmacnianie kapitału społecznego (k)	1	1	1	0	0
25.09.2019 - 08.10.2019	Wzmacnianie kapitału społecznego (g) – Budowanie potencjału ngo's	15	15	15	0	0
25.09.2019 - 08.10.2019	Wzmacnianie kapitału społecznego (g) – Aktywni mieszkańcy Ziemi Bielskiej	9	9	9	0	0
07.01.2020 - 28.01.2020	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	5	5	5	0	0
07.01.2020 - 28.01.2020	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	2	1	1	0	0
07.01.2020 - 28.01.2020	Rozwijanie działalności gospodarczej – innowacyjna gospodarka (k)	1	1	1	0	0
07.01.2020 - 28.01.2020	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	1	1	1	0	0
07.01.2020 - 28.01.2020	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo niematerialne (o)	1	1	1	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi turystyczne oraz usługi czasu wolnego (k)	6	3	2	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Podejmowanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	12	7	7	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Rozwijanie działalności gospodarczej – usługi dla społeczności (k)	6	5	2	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo materialne (k)	6	5	5	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Zachowanie dziedzictwa lokalnego – dziedzictwo niematerialne (k)	6	5	5	0	0
07.10.2020 - 21.10.2020	Budowa lub przebudowa niekomercyjnej i ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej (k)	6	5	5	0	0

Tabela 12. Nabory w ramach realizacji LSR przez LGD Ziemia Bielska.

Tabela pokazuje, iż w ewaluowanym okresie naborów w LGD Ziemia Bielska było bardzo dużo. Wskazuje to na dużą aktywność Stowarzyszenia, ale przyczyną tego stanu rzeczy było także duża liczba zdefiniowanych celów i zaplanowanych przedsięwzięć.

Największym zainteresowaniem cieszyły się nabory na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej. Przedstawiciele LGD podkreślali, że w operacjach dotyczących przedsiębiorczości „im większy poziom ogólności naboru, tym większe zainteresowanie”. Warto bowiem zwrócić uwagę, że LGD Ziemia Bielska zaproponowała dość ciekawe i stosunkowo rzadko spotykane rozwiązanie z osobnymi przedsięwzięciami dedykowanymi dla różnych typów działalności gospodarczej. Operacje związane z tworzeniem miejsc pracy skupiono w czterech grupach:

- Przedsięwzięcie 1 - Przedsiębiorczość przyszłością – oferta usług turystycznych oraz czasu wolnego,
- Przedsięwzięcie 2 - Przedsiębiorczość przyszłością – produkty i usługi lokalne,
- Przedsięwzięcie 3 - Przedsiębiorczość przyszłością – innowacyjna gospodarka,
- Przedsięwzięcie 9 - Usługi dla społeczności – działalności gospodarcze.

Nabory na niektóre z powyższych przedsięwzięć (ekologiczne, innowacyjne) rodziły pewne problemy związane głównie z oceną poziomu rzeczywistego wpisywania się danej operacji w założenia LSR. Należy jednak podkreślić, że chociaż podzielenie działań związanych z przedsiębiorczością na 4 przedsięwzięcia rodziło pewne problemy, to miało ono jednak uzasadnienie merytoryczne. Pozwalało to realnie ukierunkowywać wnioskodawców na poszukiwanie odpowiedzi na potrzeby społeczności lokalnej stwierdzone w diagnozie obszaru. Wpływało to także na spójność i przejrzystość dokumentu strategicznego, w którym w łatwy sposób można było zidentyfikować powiązania pomiędzy wynikami diagnozy i konsultacji społecznych a zaplanowanymi działaniami.

Specyficzne trudności ujawniły się w czasie naborów wniosków na przedsięwzięcie związane z produktami i usługami lokalnymi, dla których brakuje jasnej definicji. Mogło to działać zniechęcająco na potencjalnych wnioskodawców oraz z pewnością dostarczało powodów do dyskusji członkom organu decyzyjnego LGD. Niejasna definicja zaowocowała jednak stosunkowo szerokim podejściem do kwestii definiowania produktów i usług

lokalnych, co wydaje się korzystne w perspektywie działań podejmowanych przez Ziemie Bielską na rzecz budowania marki lokalnej. Jej założeniem jest uchwycenie bogactwa i zróżnicowania regionu, co jest możliwe dzięki bardziej elastycznemu podejściu do kwestii produktów i usług lokalnych.

Łatwiejsza była realizacja operacji związanych z turystyką i rekreacją, usługami dla społeczności oraz operacji wykorzystujących produkt lokalny. Wydaje się także, że te typy operacji przynosiły najbardziej interesujące rezultaty. Należy też zwrócić uwagę, że rozdzielenie działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości na 4 osobne przedsięwzięcia wymagało zwiększonego wysiłku w zakresie realizacji kolejnych naborów.

Przedstawiciele LGD podkreślają, że w początkowych latach wdrażania strategii wnioski odpowiadały ściślej na to, co w zamyśle twórców LSR powinno zostać zrealizowane na objętym ją obszarze. Dotyczy to głównie właśnie projektów z zakresu otwierania i rozwoju działalności gospodarczej. Członkowie Rady LGD biorący udział w badaniu za mankament uznali fakt, iż dobre projekty niekiedy odpadają z uwagi na to, że nie udaje się spełnić kryteriów, a przechodzą te, które w ich subiektywnej ocenie są nieco gorsze, ale za to są napisane ściśle pod kryteria. Pewnym problemem jest też powtarzalność wniosków (po kilka na rowery elektryczne czy zakłady fryzjerskie). Zupełnie inaczej rzecz przedstawia się z wnioskami ze strony stowarzyszeń czy organizacji pozarządowych, gdzie realizowane operacje są ciągle atrakcyjne i spełniają potrzeby mieszkańców.

Ważną kwestią, której należy poświęcić uwagę jest to, w jaki sposób LGD Ziemia Bielska radziła sobie z realizacją zamierzonych wartości docelowych wskaźników. Pomogą w tym dane dotyczące postępu rzeczowego.

Cel ogólny	Cel Szczegółowy	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%) 2021	
						U	P
1. Wzrastający poziom przedsiębiorczości lokalnej wykorzystującej walory i potencjał obszaru Ziemi Bielskiej	1.1. Podniesienie udziału działalności gospodarczych związanych z kształtowaniem oferty usług turystycznych oraz czasu wolnego w strukturze gospodarczej i rynku pracy obszaru	P1. Przedsiębiorczość przyszłością - oferta usług turystycznych oraz czasu wolnego	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (związanych z turystyką lub ofertą czasu wolnego)	szt.	21	100	71,43
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa (związanych z turystyką lub ofertą czasu wolnego)	szt.	9	85,72	85,72
	1.2. Komerccjalizacja potencjału przyrodniczo-kulturowego obszaru przejawiająca się w powstawaniu i rozwoju firm wykorzystujących produkty lokalne	P2. Przedsiębiorczość przyszłością - produkty i usługi lokalne	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (wykorzystujących produkty lokalne)	szt.	12	100	100
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa (wykorzystujących produkty lokalne)	szt.	5	100	60
	1.3. Wzrost poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki ukierunkowany przede wszystkim na ochronę środowiska i wdrażanie rozwiązań odpowiadających na zmiany klimatu	P3. Przedsiębiorczość przyszłością - innowacyjna gospodarka	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (związane z OZE, ochroną środowiska, klimatem)	szt.	5	100	100
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje	szt.	7	100	100
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa (związane z OZE,	szt.	3	100	100

			ochroną środowiska, klimatem)				
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje	szt.	4	100	100
			Liczba nowych /przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	43	86,11	83,72
			Liczba przygotowanych opracowań koncepcyjnych w zakresie dokumentacji ścieżek/szlaków/tras	szt.	1	100	100
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	2	50	50
			Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	3	100	0
			Liczba powstałych miejsc rekreacji	szt.	9	100	0
			Liczba wydarzeń / imprez (w zakresie wspierania sieci współpracy przedsiębiorców)	szt.	1	100	100
			Liczba operacji w zakresie wzmacniania potencjału produktów i usług lokalnych oraz kreowania marki lokalnej	szt.	1	100	100
			Liczba wydarzeń / imprez dotyczących rozwoju zrównoważonego	szt.	13	100	100
			Liczba zrealizowanych międzynarodowych projektów współpracy	szt.	1	100	0
2. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jako waloru tworzącego jakość życia i wyróżniającego Ziemię Bielską	2.1. Podniesienie poziomu świadomości i kompetencji społeczności lokalnej w zakresie rozwoju zrównoważonego	P6. Lokalny eko-rozwoj	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	2	100	0
			Liczba wyjazdów studyjnych obejmujących dobre praktyki rozwoju zrównoważonego wspartych z LSR	szt.	1	100	100
	2.2. Ochrona materialnego dziedzictwa	P7. Ostańce dziedzictwa lokalnego -	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub	szt.	7	85,72	57,14

	przyrodniczego i kulturowego oraz społeczno-ekonomiczne wykorzystanie walorów krajobrazowych i architektonicznych obszaru	dziedzictwo materialne	restauratorskim				
			Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	szt.	14	100	92,86
			Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	33	51,51	42,42
	2.3. Wysoki poziom aktywności społeczności lokalnych na rzecz zachowania i promocji lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	P8. Ostańce dziedzictwa lokalnego - dziedzictwo niematerialne	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	15	93,33	60
			Liczba wydarzeń / imprez dot. promocji obszaru	szt.	13	100	77
3. Wzrost poziomu spójności społecznej obszaru Ziemi Bielskiej	3.1. Rozwój usług odpowiadających na przemiany struktury społecznej obszaru, w tym przy wykorzystaniu ekonomii społecznej	P9. Usługi dla społeczności - działalności gospodarcze	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w branżach usług społecznych)	szt.	25	52	52
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w branżach usług społecznych)	szt.	8	91	82,12
	3.2. Wzrost kompetencji organizacji pozarządowych i mieszkańców obszaru	P10. Razem możemy więcej - integracja, kompetencje, kapitał społeczny	Liczba działań polegających na wsparciu organizacji pozarządowych świadczących usługi dla społeczności	szt.	21	100	0
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1	0	0
			Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	2	0	0
			Liczba operacji podnoszących kompetencje mieszkańców	szt.	6	100	16,66
			Liczba wspartych działań z zakresu wzmacniania kapitału społecznego	szt.	25	100	0

			Liczba operacji własnych polegających na organizacji spotkań dla grup społecznych obszaru LSR	szt.	1	100	0
			Liczba podmiotów, które otrzymały wsparcie na przygotowanie koncepcji Smart Village	szt.	10	0	0
	3.3. Wzrost aktywności młodzieży w działaniach na rzecz wspólnot lokalnych	P11. Młodzież ogniwem wspólnoty	liczba wydarzeń / imprez dot. aktywizacji młodzieży wspartych z LSR	szt.	12	100	100

Tabela 13. Rzeczowy postęp w realizacji LSR.

Rzeczowy postęp w realizacji LSR oceniany jest tu według osiągniętych wartości wskaźników na koniec 2021 roku. W ramach pierwszego celu głównego, dotyczącego wzrostu poziomu przedsiębiorczości lokalnej z wykorzystaniem walorów i potencjału Ziemi Bielskiej, wyznaczono pięć przedsięwzięć. W przypadku **P1. Przedsiębiorczość przyszłością - oferta usług turystycznych oraz czasu wolnego** stan docelowy jest bardzo bliski osiągnięcia. Zakontraktowano już wszystkie operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, a w przypadku rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa do wykonania pozostała już tylko jedna operacja. Niemal identyczna sytuacja ma miejsce w przypadku przedsięwzięcia **P2. Przedsiębiorczość przyszłością - produkty i usługi lokalne**. Zrealizowano wszystkie operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (wykorzystującego produkty lokalne), zaś w przypadku rozwoju zakontraktowano wszystkie pięć operacji, z czego dwie spośród nich czekają na wypłacenie środków. Pełnym sukcesem jest przedsięwzięcie **P3. Przedsiębiorczość przyszłością - innowacyjna gospodarka**, w którym zakontraktowano i wypłacono już wszystkie środki na otworzenie i rozwój przedsiębiorstwa i to zarówno związanego z ochroną środowiska i klimatu, jak i ukierunkowanego na innowacje. W przedsięwzięciu **P4. Infrastruktura turystyczna i usług czasu wolnego** brakuje kilku wskaźników w przypadku nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, ale osiągnięto już stan docelowy w przypadku opracowań koncepcyjnych w zakresie dokumentacji ścieżek/szlaków/tras. Zrealizowano jeden z dwóch

projektów współpracy i zakontraktowano wszystkie środki na miejsca rekreacji. Wydarzenia i operacje z przedsięwzięcia **P5. Sieci współpracy gospodarczej** zostały już sfinalizowane.

W drugim celu głównym dotyczącym zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jako waloru tworzącego jakość życia i wyróżniającego Ziemię Bielską zaplanowano trzy przedsięwzięcia. Pierwsze z nich, **P6. Lokalny eko-rozwój**, zostało już zakończone i podpisano umowy na operacje pozwalające osiągnięcie wszystkich docelowych wartości wskaźników. Wiele operacji zostało już rozliczonych. W przedsięwzięciu **P7. Ostańce dziedzictwa lokalnego - dziedzictwo materialne** pozostały jeszcze do wykonania operacje - zakontraktowano wprowadzić wszystkie wnioski na działania obejmujące wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego, ale stan docelowy nie został jeszcze osiągnięty w przypadku zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim oraz podmiotów kulturalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji strategii. Przedsięwzięcie **P8. Ostańce dziedzictwa lokalnego - dziedzictwo niematerialne** jest natomiast bardzo bliskie osiągnięcia stanu docelowego. Zakontraktowano już wszystkie środki na wydarzenia dotyczące promocji obszaru, a we wskaźniku dotyczącego podmiotów ze sfery kultury jakie otrzymały wsparcie zakontraktowanie jest na poziomie 93%.

Trzeci cel główny dotyczył wzrostu poziomu spójności społecznej obszaru Ziemi Bielskiej i tutaj wyróżniono dwa przedsięwzięcia. Wskaźnik **P9. Usługi dla społeczności - działalności gospodarcze** dotyczący zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa został zrealizowany w nieco ponad połowie (52%), a znacznie lepiej wygląda sytuacja z rozwojem istniejącego przedsiębiorstwa, gdzie zakontraktowano 92% środków i wypłacono 82%. W przypadku przedsięwzięcia **P10. Razem możemy więcej - integracja, kompetencja, kapitał społeczny** do realizacji pozostał projekt współpracy, a działania polegające na wspieraniu organizacji pozarządowych, podnoszące kompetencje mieszkańców czy operacje własne polegające na organizowaniu spotkań dla grup społecznych z obszaru LGD zostały już w całości zakontraktowane. Do wykonania jest też nowy wskaźnik polegający na przygotowaniu koncepcji Smart Village. Ostatnie z przedsięwzięć **P11. Młodzież ogniem wspólnoty**, dotyczące zorganizowania wydarzeń/imprez dotyczących aktywizacji młodzieży zostało już wykonane.

Zainteresowanie działaniami LGD w społeczności lokalnej jest bardzo duże i nie ma większych problemów z rozdysponowaniem środków. Wsparcie udzielane przez LGD ma atrakcyjną formę. Dotyczy to zwłaszcza środków na zakładanie działalności gospodarczej, które to wsparcie jest lepiej dostosowane do potrzeb beneficjentów w porównaniu z dofinansowaniem dostępnym np. w powiatowych urzędach pracy. Warto podkreślić, że ze środków LGD powstały m.in. kancelaria adwokacka, inkubator przedsiębiorczości lokalnej, firma cateringowa, pracownia biżuterii i ceramiki, gabinet rehabilitacji dla osób z deficytem wzrokowo-ruchowym, profesjonalna opieka nad osobami starszymi, mini studio zajmujące się produkcją audiowizualną. Ciekawą operacją było stworzenie firmy - marki modowej, czerpiącej inspirację z kultury ludowej i posiadającej cechy związane z obszarem LGD Ziemia Bielska oraz nastawionej na działania proekologiczne. Dużym sukcesem okazał się mobilny gabinet fizjoterapii. Inne ciekawe operacje w zakresie przedsiębiorczości polegały na otwarciu firmy świadczącej usługi wystroju wnętrz przy pomocy nowoczesnych materiałów dekoracyjnych oraz uruchomieniu działalności polegającej na usługach w zakresie obsługi koncertów i imprez muzyki regionalnej. Warto wspomnieć też o uruchomieniu działalności polegającej na produkcji zindywidualizowanych korygujących wkładek do butów dla dzieci z wadami postawy, przy użyciu laserowej technologii skanowania 3D.

Z operacji służących rozwojowi istniejącej działalności dokupowano sprzęt do firm, ale także zbudowano nowoczesny, całoroczny obiekt do krótkoterminowego wynajmu (szczególnie przeznaczony jako baza noclegowa dla rowerzystów i narciarzy). Wyposażono wypożyczalnię górskich rowerów elektrycznych oraz przyczepę służącą do ich przewożenia. Dzięki środkom rozwinęło się też Podbeskidzkie Centrum Mikroorganizmów w Kaniowie z salą sprzedażową, w której można zapoznać się z ofertą ofertą produktów bazujących na nowoczesnej technologii pro- i prebiotycznej.

Projekty z zakresu przedsiębiorczości docierały do grup defaworyzowanych i niejednokrotnie przynależność do nich sprawiała, że udało się uzyskać odpowiednią liczbę punktów i tym samym „wyprzedzić” konkurencyjne wnioski. Szczególnie skorzystały na tym kobiety, w mniejszym stopniu osoby młode i niepełnosprawne. Przedstawiciele LGD stwierdzili, iż w kolejnej strategii niezbędne będzie jednak wprowadzenie zmian w grupach defaworyzowanych.

Środki na przedsiębiorczość, w opinii przedstawicieli Rady, są bardzo potrzebne, przynoszą korzyści, ale równocześnie konsumują bardzo dużo budżetu. W tym kontekście warto wspomnieć o operacjach, z których może skorzystać większa liczba mieszkańców obszaru i których efekty są dzięki temu bardziej dostrzegalne. Są to operacje o charakterze kulturalnym i działania związane z infrastrukturą, których realizacja jest możliwa dzięki bardzo dobrej współpracy LGD z gminami.

Warto zauważyć, że w niektórych gminach organizacje pozarządowe czy stowarzyszenia są zdecydowanie bardziej aktywne w porównaniu do innych, gdzie bywają „uśpione” albo niekoniecznie zainteresowane działaniami LGD. Te drugie należą jednak do mniejszości. Generalnie należy podkreślić, że projekty grantowe czy inicjatywy dla stowarzyszeń wychodzą świetnie. Mają one wymiar społeczny, a LGD może w nich aktywnie uczestniczyć - inspirować, pokazywać dobre praktyki, doradzać czy szkolić.

Ciekawie prezentują się dokonania w zakresie przedsięwzięć dotyczących zachowania dziedzictwa lokalnego. Wymienić tu można prace konserwatorskie w zabytkowym kościele w Bestwinie, prace konserwatorskie i oznakowanie obiektów sakralnych w gminie Porąbka, rewitalizację zabytkowej figury św. Józefa w Wilamowicach, wyposażenie Wiejskiego Domu Kultury w Pisarzowicach w celu uruchomienia pracowni ceramicznej i poprawy warunków sprzyjających rozwijaniu ruchu społeczno-kulturalnego, a także zagospodarowanie terenu pod Park Tradycji Pisarzowskiej ze sceną mobilną. Na tym jednak inicjatywy się nie kończą, bo ze środków LGD Ziemia Bielska doposażono GOK w Porąbce i budynki OSP w Bystrej, Rudzicy i Heczmarowicach, zakupiono doposażenie dla Zespołu Pieśni i Tańca „Ziemia Beskidzka” i chóru z gminy Jasienica, a Koła Gospodyń Wiejskich otrzymały sprzęt gastronomiczny. Wskazać można również wydanie gry karcianej Taroki, warsztaty z Ziemią Bielską FolklorLOVE oraz opublikowanie albumu „Nasze dziedzictwo w wierszach, obrazie i rzeźbie” poświęconego gminie Wilamowice. Ciekawą operacją była inicjatywa „Usiądź z Fałatem na ławce” poświęcona pamięci i twórczości artysty malarza Juliana Fałata, mieszkającego na przełomie XIX i XX wieku w Bystrej. W jej ramach zamontowano pamiątkową ławkę z figurą artysty w skali 1:1, zorganizowano amatorski plener akwarelowy, konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży oraz „Piknik z Fałatem” otwierający wystawę poplenerową.

Rozwojowi kapitału społecznego, a także integracji między mieszkańcami służyły też takie operacje jak organizacja jubileuszu XX-lecia Towarzystwa Przyjaciół Porąbki (ze środków LGD wyposażono też pomieszczenia Towarzystwa), turnieje piłkarskie, warsztaty kroju i szycia stroju wilamowskiego, Piknik „Między Nami Pokoleniami”, „Międzypokoleniowy Dzień Rodzinny”, „Międzypokoleniowe Integracyjne Zawody Sportowe”, „Historie Frontowe - historia łączy pokolenia”. W ramach wzmacniania kapitału społecznego przeprowadzono projekt „Czyste powietrze zdrowy człowiek w 5 gminach powiatu bielskiego”, którego celem była edukacja ekologiczna i aktywizacja społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju poprzez aktywny program edukacji dla dzieci i młodzieży oraz promocję właściwych postaw dla dorosłych mieszkańców.

Spośród działań infrastrukturalnych wymienić można budowę elementów małej infrastruktury sportowej na terenie kompleksu rekreacyjnego w Wilamowicach, rozwój ogólnodostępnej infrastruktury czasu wolnego w gminie Bestwina, strefę aktywnego wypoczynku w Kobiernicach, budowę placu zabaw w gminach Porąbka, Bystra, Jasienica oraz Kozy.

W aspekcie operacji turystycznych pewnym problemem jest fakt, iż środki na działania z tego zakresu nie były duże, a dodatkowo nie wszystkie wnioski były wysokiej jakości. Udało się jednak zrealizować kilka operacji, w tym utworzono firmę organizującą eventy dla firm, wypożyczalnię dmuchańców, budki z watą cukrową oraz otworzono kilka wypożyczalni rowerów. W ramach operacji z rozwoju przedsiębiorczości sfinansowano natomiast pokoje na wynajem oraz rozbudowę stadniny koni. W aspekcie zwiększenia potencjału rekreacyjnego warto wymienić choćby powstanie tężni solankowych w gminie Jasienica.

LGD Ziemia Bielska realizuje też operacje własne. Wymienić tu trzeba przede wszystkim dwie. Pierwsza to „PROSpołeczna Ziemia Bielska”. W ramach operacji zorganizowano trzy spotkania aktywizujące i wzmacniające kapitał społeczny. Drugim projektem jest „Marka lokalna - koncepcja, wizualizacja i badanie rynku”. W jego ramach LGD Ziemia Bielska analizowała zasoby poszczególnych gmin, poszukiwała unikatowych, charakterystycznych lokalnych skarbów, tradycji, kulinariów czy wyrobów rzemieślniczych, które są charakterystyczne dla regionu, decydują o wyjątkowości marki lokalnej Ziemi

Bielskiej. W kolejnym kroku LGD Ziemia Bielska opracowała strategię wdrażania marki lokalnej Ziemi Bielskiej, wypracowano także jej nazwę, Bogactwo Ziemi Bielskiej, i objęto nią 20 pilotażowych produktów, usług i wydarzeń. Działania te okazały się dużym sukcesem i na pewno będą kontynuowane.

Z punktu widzenia realizacji strategii bardzo istotne jest o, że LGD Ziemia Bielska ma plan na domknięcie realizacji LSR i osiągnięcie wszystkich docelowych wartości wskaźników. W kwietniu 2022 przeprowadzona została ostatnia tura naborów, która pozwoliła na domknięcie działań dotyczących rozwoju działalności gospodarczej z zakresu turystyki i rekreacji. Zakontraktowane mają być też operacje z rozwoju firm w branżach usług społecznych oraz rozdysponowane pozostałe środki na utworzenie trzech firm. Do realizacji pozostały jeszcze operacje dotyczące infrastruktury niekomercyjnej oraz dwa projekty z zakresu zachowania dziedzictwa lokalnego.

Podsumowując, mimo zmian społeczno-ekonomicznych na obszarze Ziemi Bielskiej w ocenianym okresie oraz pewnych zmian w jakości składanych wniosków, należy stwierdzić, że ewaluowana strategia nie uległa znaczącej dezaktualizacji. Starano się wykorzystywać potencjał społeczności lokalnej, a także kierować przedsięwzięcia do przedsiębiorców i kandydatów na przedsiębiorców. Ich rozdzielenie pomiędzy kilka celów szczegółowych okazało się dość kłopotliwe dla LGD, ponieważ wymagało większych nakładów pracy, ale praca ta daje jednocześnie konkretne efekty z punktu widzenia rozwoju obszaru objętego LSR. Udały się projekty grantowe, a przedstawiciele LGD Ziemia Bielska widzą potrzebę poświęcenia jeszcze większej uwagi tego rodzaju operacjom, które wspierają organizacje pozarządowe. Obecnie nie pozwalają na to dość trudne warunki lokalowe oraz czasochłonność bieżących prac związanych z realizacją LSR, która nie pozwala się skupić na aktywizowaniu społeczności. Mimo to należy stwierdzić, że LGD w istotny sposób wspierała organizacje pozarządowe. Nie chodzi tylko o przekazywane im środki, ale także o udzielane doradztwo i prowadzone szkolenia. NGO-sy należą niewątpliwie do grup najbardziej istotnych z punktu widzenia realizacji strategii. Stwarzają podstawy do wzmacniania kapitału społecznego, wpływając na poziom aktywizacji społecznej, poziom zaufania czy poziom wolontariatu.

Dopełnienie oceny skuteczności LGD w zakresie wdrażania dokumentu strategicznego wymaga analizy realizacji planu działania. Poniższa tabela obrazuje, jak przedstawiają się kwestie dotycząca przyznanej pomocy i wypłaty środków.

Przedsięwzięcia	Budżet w LSR (euro)	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
		Realizacja budżetu (euro)	Realizacja budżetu (%)	Realizacja budżetu (euro)	Realizacja budżetu (%)
P1. Przedsiębiorczość przyszłością - oferta usług turystycznych oraz czasu wolnego	746 504,93	521 648,48	69,88%	451 629,47	60,50%
P2. Przedsiębiorczość przyszłością - produkty i usługi lokalne	319 156,44	273 636,77	85,74%	206 784,51	64,79%
P3. Przedsiębiorczość przyszłością - innowacyjna gospodarka	387 649,95	387 649,95	100,00%	387 649,95	100,00%
P4. Infrastruktura turystyczna i usług czasu wolnego	1 276 969,66	973 495,68	76,23%	554 720,77	43,44%
P5. Sieci współpracy gospodarczej	23 462,57	23 462,57	100%	23 462,57	100%
P6. Lokalny eko-rozwoj	38 516,26	38 516,26	100%	38 516,26	100%
P7. Ostańce dziedzictwa lokalnego	459 806,42	317 562,26	69,06%	187 099,76	40,69%
P8. Ostańce dziedzictwa lokalnego	263 617,03	245 502,01	93,13%	180 489,3	68,47%
P9. Usługi dla społeczności	925 702,79	520 126,2	56,19%	324 244,92	35,03%
P10. Razem możemy więcej - integracja, kompetencje, kapitał społeczny	229 247,27	134 443,01	58,65%	81 843,56	35,70%
P11. Młodzież ogniwem wspólnoty	21 966,67	21 966,67	100,00%	21 966,67	100,00%
RAZEM		3 009 876,98		2 010 274,86	

Tabela 14. Finansowy postęp w realizacji LSR.

Postęp finansowy jest proporcjonalny do postępu osiągniętego w zakresie rzeczowym. Nie stwierdzono sytuacji złego wydatkowania środków czy takiego ich rozdysponowania, by zaistniało zagrożenie niezrealizowania planowanych wskaźników. W przypadku niektórych przedsięwzięć, jak stwierdzili przedstawiciele biura LGD „na papierze wygląda to nieco gorzej niż w rzeczywistości”, ale ma to ścisły związek z tym, iż

pojawiają się nowe środki (przeznaczone głównie na działania przedsiębiorcze), a także niejednokrotnie przenoszono środki według potrzeb. Wiązało się to więc ze zmianami w planie działania i zmianami docelowych wartości wskaźników. Generalnie nie ma większych obaw co do realizacji wskaźników. Jedyną przeszkodą dotyczyć może powolnych prac Urzędu Marszałkowskiego i rozliczenia operacji, zwłaszcza w przypadku działań o charakterze budowlanym. LGD będzie jednak przykładac wielkie starania, by operacje były dobrze przygotowane i dzięki temu łatwiejsze do rozliczenia.

Wiele wskazuje na to, że LGD „Ziemia Bielska” byłaby w stanie zagospodarować znacznie poważniejsze środki na realizację LSR. Niewątpliwie sprawność organizacyjna i sukcesy w finansowej realizacji LSR są sporym kapitałem, który powinien być wykorzystany na rzecz rozwoju społeczności lokalnej w kolejnych latach. Zwłaszcza że w kontekście przyszłych działań przedstawiciele Rady LGD podkreślają, że na obszarze „jest jeszcze wiele dobrego do zrobienia”.

5.3. Projekty współpracy

LGD Ziemia Bielska w ocenianym okresie zrealizowała i rozpoczęła realizację łącznie trzech projektów współpracy. Pierwszy z projektów, „Stacja Regeneracja”, realizowany był wspólnie z LGD „Żywiecki Raj” i „Ziemia Pszczyńska”. Miał on charakter inwestycyjny i zakładał powstanie obiektów małej architektury na obszarze partnerskich LGD w dwóch wariantach: 1) stacja naprawy rowerów + zestaw gier plenerowych; 2) stacja naprawy rowerów + ławka solarna. Jego celem było stworzenie wspólnego produktu turystycznego i pobudzenie aktywności sportowej mieszkańców, a także popularyzacja turystyki rowerowej. Projekt realizowano w okresie wrzesień 2019 - październik 2020 i całkowity jego budżet wyniósł 1 199 249. Łącznie inwestycja została zrealizowana w 34 lokalizacjach na terenie wszystkich partnerskich LGD. W ramach projektu powstała strona z interaktywnymi mapami przedstawiającymi atrakcje zlokalizowane na obszarze partnerskich LGD.

Drugi projekt miał charakter międzynarodowy, a LGD Ziemia Bielska była jedynym polskim uczestnikiem. Nazwano go „RATIONALIS - From traditional skills to nowadays

sustainable rural tourism products” (Od tradycyjnych umiejętności do współczesnych, zrównoważonych produktów w obszarze turystyki wiejskiej). W projekcie, obok LGD Ziemia Bielska, wzięło udział 5 partnerów z różnych części Europy: LAS Srce Slovenije (Słowenia), LAG Lunca Prutului de Jos (Mołdawia), LAG Kazbegi (Gruzja), Aizkraukles Rajona Partneriba (Łotwa), LAG Campidano (Włochy). Partnerzy podjęli się wspólnych działań służących rozwojowi turystyki, w tym wykorzystania lokalnego rzemiosła, wyrobów rękodzielniczych, lokalnej kultury i historii, a także poszukiwań inspiracji do tworzenia nowych i zrównoważonych produktów turystycznych. Każdy z partnerów zorganizował na swoim obszarze wizytę studyjną dla przedstawicieli pozostałych lokalnych grup działania. W ich trakcie organizowano warsztaty, spotkania czy kursy i tym samym wymieniano najlepsze praktyki, podnoszono kompetencje i przekazywano wiedzę dotyczącą tworzenia zrównoważonego produktu turystycznego.

Trzeci projekt współpracy to „EduPark”. Realizowany jest on z LGD „Ziemia Pszczyńska”. Data rozpoczęcia to sierpień 2021 roku, a planowana data zakończenia to wrzesień 2022 roku. W ramach projektu na obszarze partnerskich LGD powstało 10 sensorycznych placów zabaw (9 na obszarze Ziemi Bielskiej i 1 na obszarze „Ziemi Pszczyńskiej”). Tworzone jest plenerowe kino letnie (w „Ziemi Pszczyńskiej”) nawiązujące do dziedzictwa gmin. Opracowano już także materiały edukacyjne dla dzieci (gra karciana, zeszyty ćwiczeń). W projekcie zaplanowano również działania aktywizujące dla mieszkańców. Jego realizacja ma przyczynić się do zwiększenia zainteresowania atrakcjami turystyczno-rekreacyjnymi obszarów LGD, a także popularyzacji aktywności sportowo-rekreacyjnych. Całkowity budżet projektu wynosi 1 888 355 zł.

W przygotowywaniu jest jeszcze jeden międzynarodowy projekt, w którym partnerem będzie minimum 5 zagranicznych LGD-ów. Dotyczyć on będzie promocji turystyki, slow-life, zrównoważonego rolnictwa, krótkich łańcucha dostaw, ekologii. Warto podkreślić, iż podejście do projektów współpracy LGD Ziemia Bielska jest bardzo profesjonalne i przedstawiciele doskonale widzą korzyści wyłaniające się z tego rodzaju działań. Dodatkowo doskonale wpisują się one w cele jakie zostały zapisane w LSR. Na podkreślenie zasługuje fakt realizacji projektów z wieloma zagranicznymi partnerami. Nie jest to zjawisko powszechne wśród polskich LGD.

5.4. Działanie poza RLKS

LGD Ziemia Bielska stara się o pozyskiwanie środków z zewnątrz. W tym aspekcie dużym sukcesem jest projekt „Dwa regiony, wspólne dziedzictwo” finansowany z Funduszu Mikroprojektów Euroregionu Beskidy realizowanego w ramach Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020. Partnerem wiodącym jest słowackie OZ „Partnerstvo pre MAS Dolný Liptov”. Celem projektu uznano wspólną i skoordynowaną promocję dziedzictwa pogranicza polsko-słowackiego. Przy okazji projektu promowano także lokalnych twórców. Odkryto się to poprzez wydanie wysokiej jakości materiałów promocyjnych pokazujących rozmaite aspekty związane z dziedzictwem oraz przygotowanie gry memory. Podsumowanie projektu odbyło się w czasie wydarzenia zorganizowanego w Słowacji.

Warto podkreślić, że LGD Ziemia Bielska starała się jeszcze o środki na inne działania poza RLKS, ale niestety bez powodzenia.

5.5. Działalność Biura LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Bielska ma swoją siedzibę w Bielsku-Białej, w jej przemysłowej i oddalonej od centrum części miasta. W biurze zatrudnione są cztery osoby (dyrektor biura, specjalista ds. projektów i doradztwa, specjalista ds. animacji lokalnej, promocji i współpracy, specjalista ds. administracji i konkursów). Działalność przedstawicieli biura LGD polega między innymi na konsultowaniu wniosków, wskazywaniu potencjalnym beneficjentom obszarów problemowych, informowaniu odnośnie kryteriów wyboru. Z zadań tych pracownicy wywiązują się bardzo dobrze, o czym świadczą duża aktywność informacyjno-promocyjna, wysokie oceny i skuteczność świadczonego doradztwa mierzona odsetkiem pozytywnie ocenionych wniosków.

Bolączką LGD lokalizacja biura i same warunki lokalowe, które uznać należy za dość dalekie od idealnych. Aktualnie nie pozwalają one na komfortowe obsługiwanie beneficjentów, a dodatkowo w wielu sytuacjach dość trudno o niezbędne skupienie w przypadku, gdy wszyscy zatrudnieni wykonują swoje obowiązki w jednym dość niewielkim

pomieszczeniu. Nie ma też tutaj dobrych warunków do przeprowadzenia posiedzeń Rady. Niezbędne są na pewno działania, które zmieniłyby ten obraz sytuacji.

Istotną kwestią wymagającą analizy jest plan komunikacji. Stanowi on istotny aspekt działań podejmowanych przez LGD w ramach realizowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Skuteczne komunikowanie powinno wpływać na dużą liczebność i wysoką jakość składanych wniosków, co znów powinno znajdować przełożenie na osiąganie założonych wartości wskaźników. Szczegóły dotyczące realizacji planu komunikacji w LGD „Ziemia Bielska” prezentuje poniższa tabela.

Środki przekazu	Wskaźnik	Wskaźnik do osiągnięcia na lata 2016-2018	Dane z wniosku o płatność za okres 28.07.2016 – 30.06.2019	Wskaźnik do osiągnięcia na lata 2019-2021	Dane z wniosku o płatność za okres 28.07.2018 – 30.11.2021
Strona WWW	działająca strona	1	1	0	0
Media społecznościowe	aktywny profil na FB	1	1	0	0
Informacje w prasie lokalnej	Ilość ogłoszeń w prasie gminnej	36	36	18	19
Informacje radiowe	Ilość ogłoszeń / spotów	5	7	2	2
Informacje na www JST	Ilość publikowanych informacji	99	104	45	46
Materiały promocyjne	liczba wydanych materiałów	1500	6452	0	0
Oryginalna i spójna wizualizacja LGD	ilość opracowanych i używanych wizualizacji	1	1	0	0
Konferencja inauguracyjna	liczba konferencji inauguracyjnych	1	1	0	0
Spotkania informacyjno - konsultacyjne LGD z mieszkańcami	liczba spotkań informacyjno konsultacyjnych z mieszkańcami	18	18	0	0
Szkolenia dla potencjalnych beneficjentów	ilość szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	11	9	0	1
Szkolenia dla beneficjentów	ilość szkoleń dla beneficjentów	1	1	1	1
Ocena doradztwa	ilość ankiet oceniających doradztwo	40	40	20	20

Monitoring	ilość raportów	3	5	2	3
Analiza wniosków/opinii	ilość przeprowadzonych analiz	3	5	2	3
Wydarzenia gminne / powiatowe	ilość wydarzeń ze stoiskiem LGD	1	1	1	1

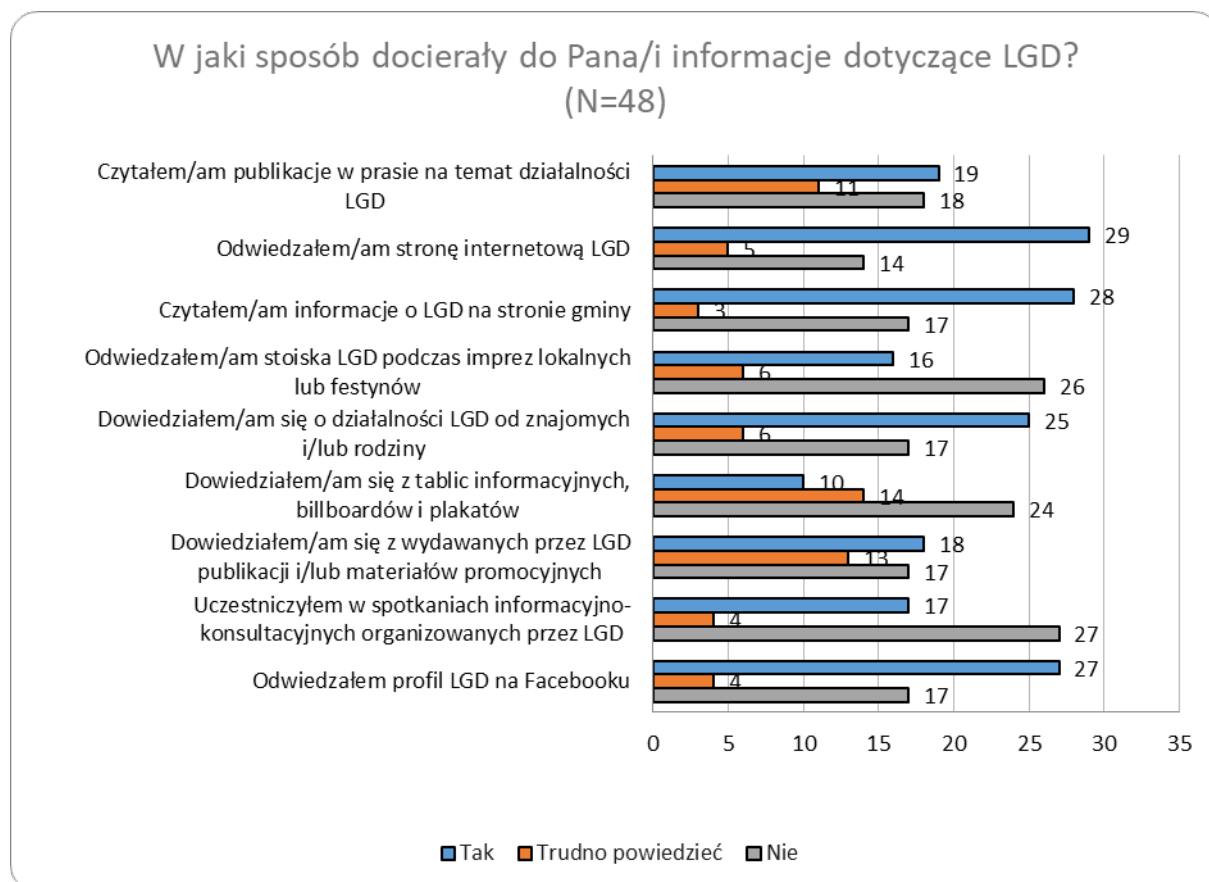
Tabela 25. Realizacja planu komunikacji przez LGD Ziemia Bielska.

LGD Ziemia Bielska zaproponowała bardzo szeroki wachlarz rozwiązań w planie komunikacyjnym. W opinii pracowników biura LGD najlepiej sprawdzają się ogłoszenia emitowane w lokalnych stacjach radiowych oraz informacje zamieszczane na stronach internetowych LGD i gmin. Przed naborami organizowano spotkania informacyjne w gminach, które w ostatnich kilkudziesięciu miesiącach prowadzono na dwa sposoby – online, ale też i bezpośrednio. Warto dodać, że odbył się też cykl spotkań dla organizacji pozarządowych. W ramach działań komunikacyjnych przygotowano również film promocyjny.

W okresie pandemicznym zmieniono tryb pracy na zdalną i warte podkreślenia jest pozyskanie od Microsoft licencji na korzystanie z oprogramowania. W przypadku działań komunikacyjnych dostrzegano, iż rozwiązania zdalne niosą ze sobą pewne korzyści, zwłaszcza związane z oszczędnością czasu, ale też i pieniędzy (brak potrzeby dojazdu, przygotowywania poczęstunku). Minusem był jednak na pewno brak pogłębionej interakcji i dotyczy to przede wszystkim doradztwa. Barierą były tu głównie powody techniczne oraz brak wiedzy niektórych beneficjentów na temat komunikacji przy wykorzystaniu komputera. Nie zmieniła się jednak diametralnie liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa. Podczas gdy w 2016 roku było to 95, w 2017 – 76, 2018 – 43, 2019 – 46, to w 2020 roku 60, a w 2021 – 37.

Nawiązując do planu komunikacyjnego, warto sprawdzić opinie samych mieszkańców gmin obszaru LGD na temat tego, czy komunikacja była efektywna. W przygotowanej dla nich ankiecie zadano pytanie o rozpoznawalność LGD Ziemia Bielska. Spośród 95 badanych mieszkańców, 48 wybrało odpowiedź twierdzącą, a 47 stwierdziło, że nigdy nie słyszało o LGD. Osobom, które wskazały, iż słyszały o LGD zadano kolejne pytanie dotyczące tego,

w jaki sposób dotarli do informacji o LGD. Szczegóły zaprezentowano na poniższym wykresie.

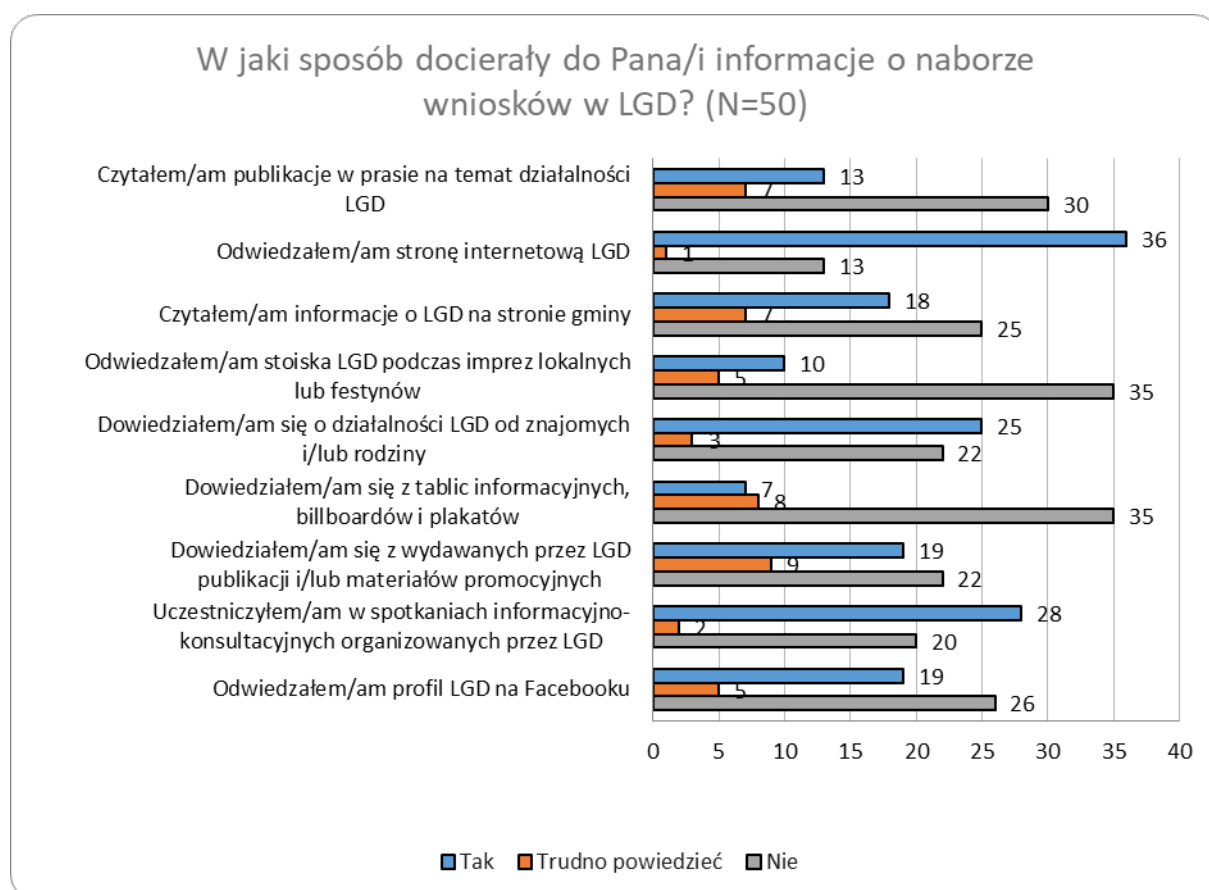

Wykres 2. Metody docierania informacji o LGD Ziemia Bielska do mieszkańców obszaru.

Dane z powyższego wykresu pokazują, iż przygotowany plan komunikacji raczej spełnił swoje zadanie. Najwięcej mieszkańców gmin obszaru LGD biorących udział w badaniu wskazało, iż źródłem informacji o Ziemi Bielskiej była strona internetowa LGD (29), a niewiele mniej osób stwierdziło, iż dotarło do informacji dotyczących LGD dzięki stronom gmin (28) oraz profilowi LGD na Facebooku (27). Potwierdza to dość jednoznacznie, że korzystanie z wirtualnych kanałów komunikacji jest efektywne. Istotną rolę odegrał „marketing szeptany”, a od rodziny i znajomych informacje zaczerpnęło 25 badanych mieszkańców. Duże znaczenie odegrały również publikacje w prasie na temat działalności LGD (19), wydawane przez Ziemię Bielską publikacje i/lub materiały promocyjne (18) oraz spotkania informacyjno-konsultacyjne organizowane przez LGD (17). Całkiem sporo wskazań posiadało także odwiedzanie stanowisk LGD w trakcie imprez lokalnych czy festynów (16). Najmniej

głosów w ankiecie zdobyły informacje zamieszczane na tablicach, billboardach czy plakatach (10).

W kontekście działań komunikacyjnych, warto również sprawdzić, w jaki sposób docierały do potencjalnych beneficjentów informacje o naborze wniosków w LGD. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

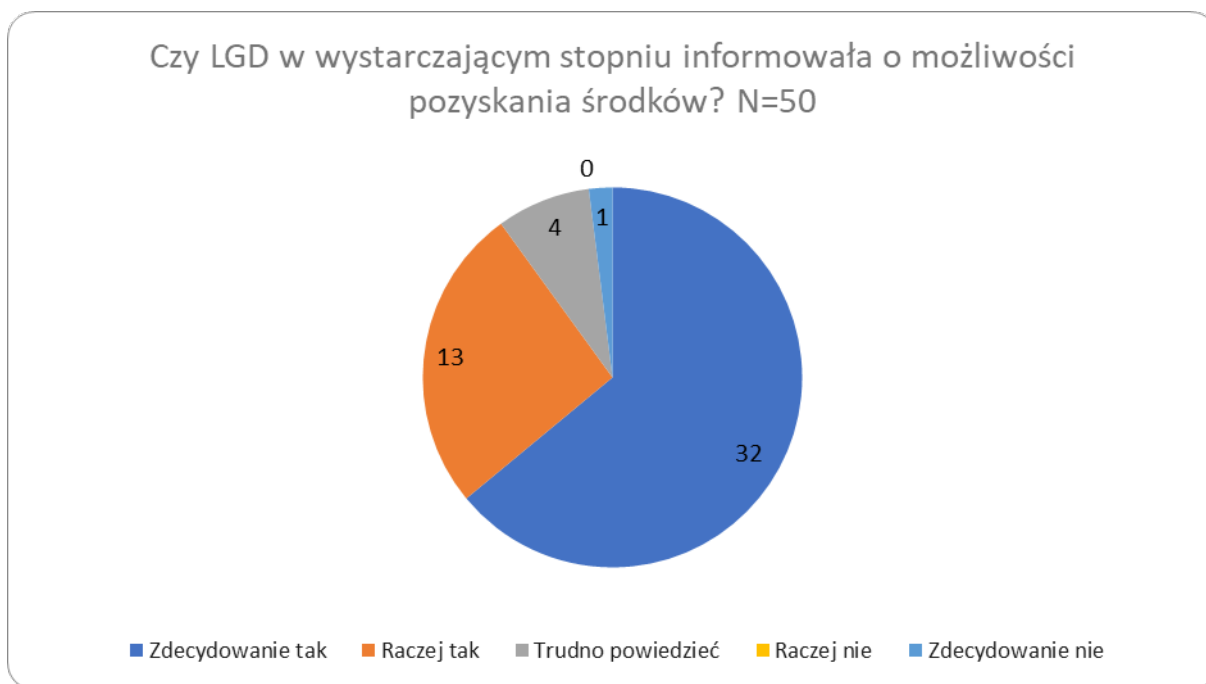

Wykres 3. Metody docierania informacji o naborach w LGD Ziemia Bielska do potencjalnych beneficjentów.

Ankietowani potencjalni beneficjenci potwierdzają, że sieć internetowa to aktualnie najlepszy kanał komunikacyjny. 36 spośród 50 respondentów wskazało, iż to strona internetowa LGD stanowiła źródło informacji o naborze. Na drugim miejscu znalazło się uczestnictwo w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD z 28 pozytywnymi głosami. Dużą rolę odgrywały też informacje o LGD na stronie gminy i profil LGD na Facebooku (odpowiednio 18 i 19 wskazań). 19 ankietowanych dowiedziało się o naborze z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych, a połowa spośród beneficjentów stwierdziła, iż wiedzę o naborze wniosków w LGD zaczerpnęła od

znajomych i/lub rodziny. Najstabilniej wypadły publikacje w prasie na temat działalności LGD (13 wskazań), odwiedzanie stoisk LGD w trakcie imprez lub festynów (10) oraz informacje zamieszczone na tablicach, billboardach i plakatach (7).

Istotne jest także sprawdzenie, jak badani beneficjenci oceniają to, czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

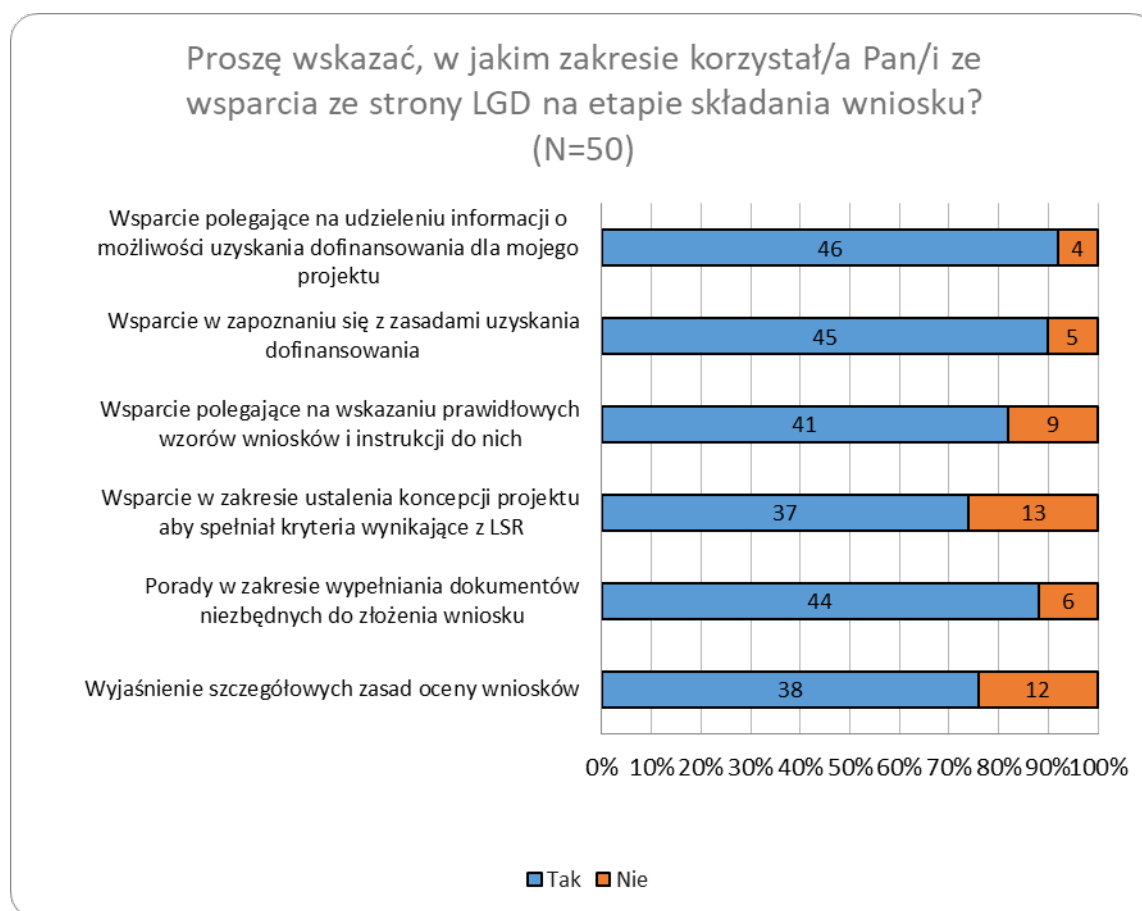

Wykres 4. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.

Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność Biura LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. 45 spośród 50 badanych wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak” (32) lub „raczej tak” (13). Tylko jedna osoba „zdecydowanie nie zgodziła się” z pozytywną opinią. Jedno z podstawowych zadań LGD zostało więc ocenione bardzo dobrze.

Do najbardziej efektywnych form komunikacji z lokalną społecznością zaliczyć trzeba na pewno doradztwo dla beneficjentów i dla potencjalnych wnioskodawców. Na potrzeby raportu postanowiono sprawdzić opinie beneficjentów na tego zagadnienia. Zdecydowana większość ankietowanych skorzystała z szerokiego zakresu wsparcia ze strony LGD na etapie

składania wniosku. 46 z 50 respondentów skorzystało ze wsparcia polegającego na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania do projektu, 45 ze wsparcia polegającego na zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania, a 44 z porad w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku. Bardzo dużo badanych, bo 41 stwierdziło, iż sięgnęło po wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich. Nieco mniej osób skorzystało z wyjaśnień szczegółowych zasad oceny wniosków (38) czy wsparcia polegającego na ustaleniu koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR (37). Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Wykres 5. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.

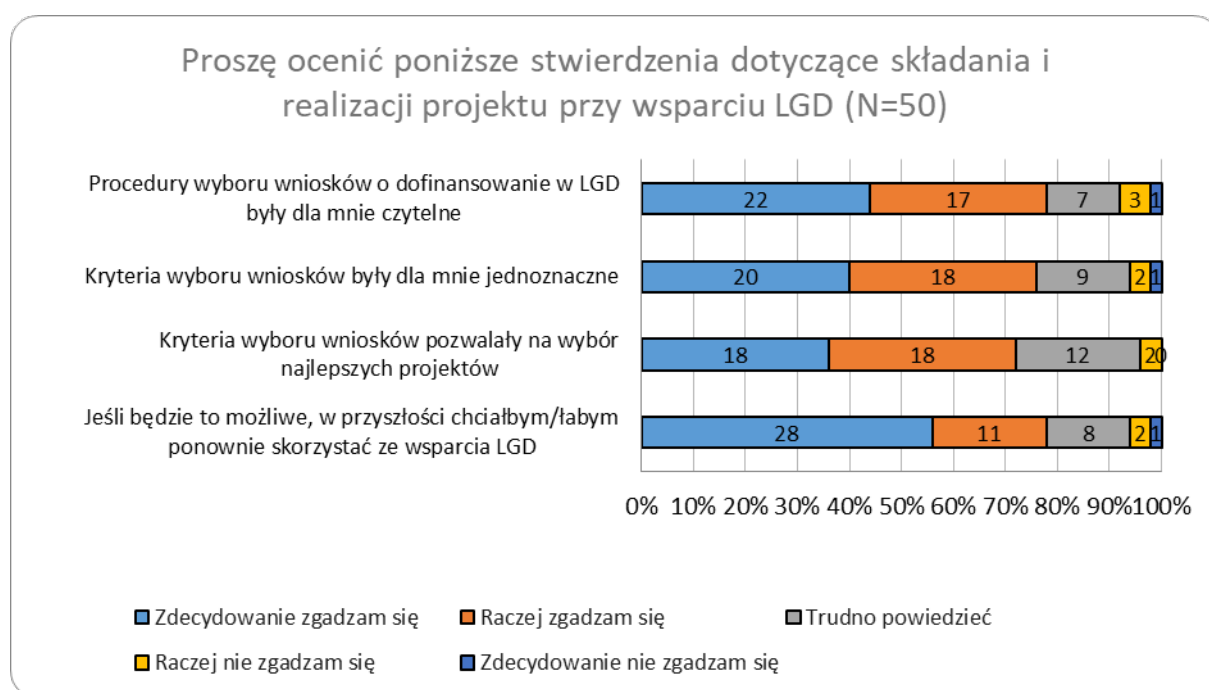
Samo doradztwo ocenione zostało przez badanych beneficjentów bardzo pozytywnie. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji oraz rozliczania operacji. Wysokie oceny dotyczyły zakresu udzielonych porad, ich przydatności, a także przede wszystkim przygotowania merytorycznego doradców. W kontekście tego ostatniego warto

podkreślić, że tylko jeden z badanych respondentów zaznaczył odpowiedź 'zdecydowanie się nie zgadzam'. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji								
		Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie	N
Etap składania wniosku	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	34	10	4	0	1	1	50
	Udzielone porady były przydatne	33	12	3	1	0	1	50
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	38	8	2	0	1	1	50
Etap realizacji operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	29	11	3	1	0	6	50
	Udzielone porady były przydatne	32	8	3	1	0	6	50
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	33	7	3	1	0	6	50
Etap rozliczania operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	30	9	3	1	0	7	50
	Udzielone porady były przydatne	32	5	5	0	1	7	50
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	33	6	3	1	0	7	50

Tabela 36. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.

Ankietowani beneficjenci zostali poproszeni o ocenę poszczególnych elementów procesu składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD. Wyniki okazały się pozytywne, a warto podkreślić, że bardzo niewielu respondentów zaznaczyło przy odpowiedziach „raczej się nie zgadam” czy „zdecydowanie się nie zgadzam”. Zgodzono się więc ze stwierdzeniami, że procedury wyboru wniosków o dofinansowanie były czytelne, kryteria wyboru wniosków jednoznaczne i pozwalające na wybór najlepszych projektów. O tym jak dobrze oceniana jest potrzeba funkcjonowania i sama działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż tylko jeden z badanych beneficjentów „zdecydowanie” wykluczył, a dwóch „raczej” wykluczyło zabiegania o ponowne wsparcie ze strony LGD w przyszłości (gdyby pojawiła się taka możliwość), a aż 28 z 50 ankietowanych wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak” w tym temacie. Szczegóły ocen poszczególnych stwierdzeń dotyczących procesu składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD zaprezentowano na poniższym wykresie.

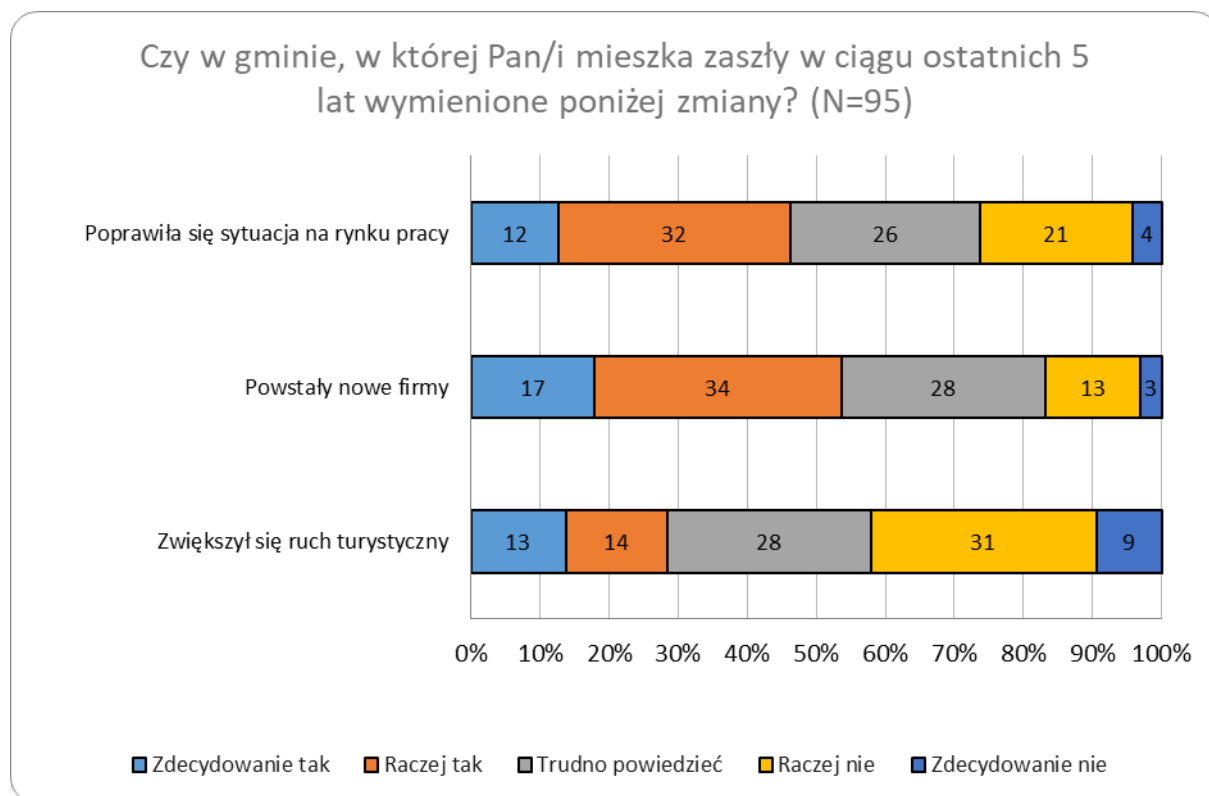

Wykres 1. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Ziemia Bielska.

5.6. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności

LGD Ziemia Bielska prowadziła w ostatnich latach działania, które miały służyć wspieraniu przedsiębiorczości czy rozwoju infrastruktury i kultury. Warto sprawdzić jak sami

mieszkańcy, którzy oddali swoje głosy w ankiecie, oceniają zmiany jakie zaszły w przeciągu ostatnich pięciu lat na obszarze LGD i czy potwierdzają one obraz wyłaniający się z danych zaprezentowanych we wcześniejszych częściach raportu. Na początek analizie poddane zostaną opinie na temat przedsiębiorczości. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

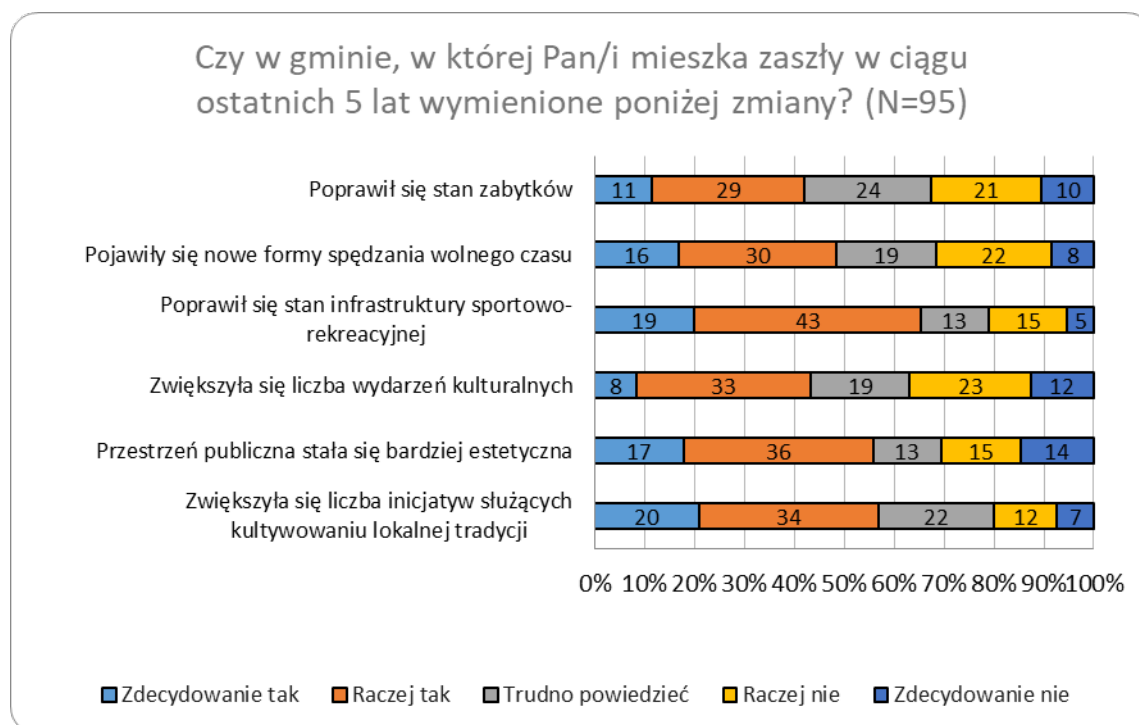

Wykres 72. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Mieszkańcy, którzy oddali swoje głosy w ankiecie dość pozytywnie oceniają zmiany na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat. Spośród 95 głosów, 44 osoby dostrzegają poprawę sytuacji na rynku pracy, a 51 powstanie nowych firm. Warto jednak podkreślić bardzo dużą przewagę odpowiedzi „raczej tak” nad „zdecydowanie tak”. Odpowiednio 25 i 16 respondentów wybierało odpowiedzi negatywne, tzn. nie zgadzali się ze stwierdzeniami, że sytuacja na rynku pracy się poprawiła i że powstały nowe firmy. Można więc uznać, że badani dostrzegają pozytywne zmiany w sferze gospodarki, które widoczne są także w przytaczanych powyżej danych Głównego Urzędu Statystycznego. Działania LGD w zakresie przedsiębiorczości z pewnością wpisywały się w ten pozytywny trend wzrostu gospodarczego.

Respondenci mniej optymistycznie oceniali kwestię ewentualnego zwiększenia się ruchu turystycznego. Liczba pozytywnych wskazań jest już znacznie mniejsza niż w przypadku przedsiębiorczości i wynosi 27. Zwraca uwagę, że w tym przypadku stosunkowo dużo grupa osób nie była w stanie przyjąć jednoznacznego stanowiska.

Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę są zmiany atrakcyjności zamieszkiwanego obszaru, zarówno pod względem potrzeb mieszkańców, jak i potencjalnych turystów. Szczegóły pokazuje poniższy wykres.

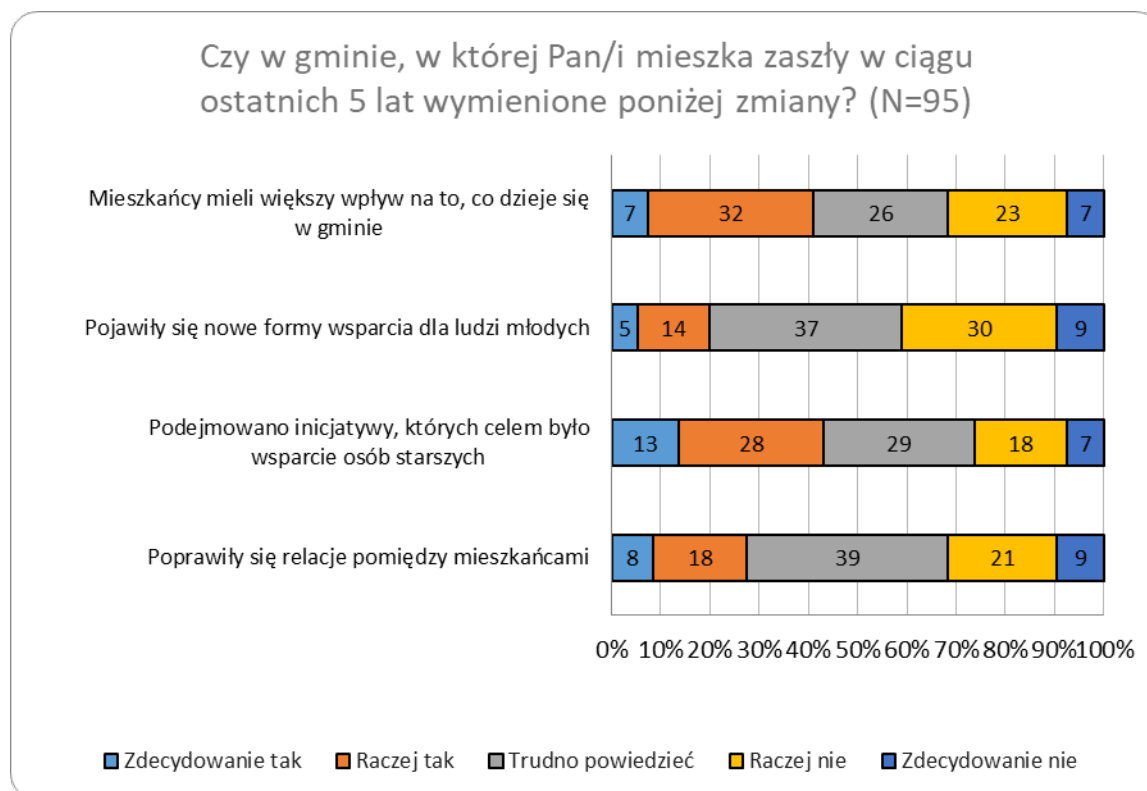

Wykres 8. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Spośród obszarów kultury i rekreacji, największa grupa badanych mieszkańców odnotowała poprawę stanu infrastruktury-rekreacyjnej (62 pozytywnych ocen i 20 negatywnych). Respondenci zauważyli również zwiększenie się inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji (54), bardziej estetyczną przestrzeń publiczną (53) oraz pojawienie się nowych form spędzania wolnego czasu (46). Warto jednak zwrócić uwagę na to, iż zdecydowanie częściej ankietowani zaznaczali odpowiedź „raczej tak” niż „zdecydowanie tak”. LGD Ziemia Bielska prowadziła szereg działań w wymienionych obszarach i można stwierdzić, iż w mniejszy czy większy sposób przysłużyła się rozwojowi w tym zakresie.

Nieco gorzej badani mieszkańcy wypowiadają się na temat zwiększenia się liczby wydarzeń kulturalnych (41 pozytywnych głosów, ale jedynie 8 ocen „zdecydowanych”) oraz poprawy stanu zabytków (odpowiednio 40 i 11). Są to na pewno obszary, które wymagają kolejnych operacji.

Warto przyrzeć się opinii badanych w kwestii aktywizacji i kapitału społecznego.

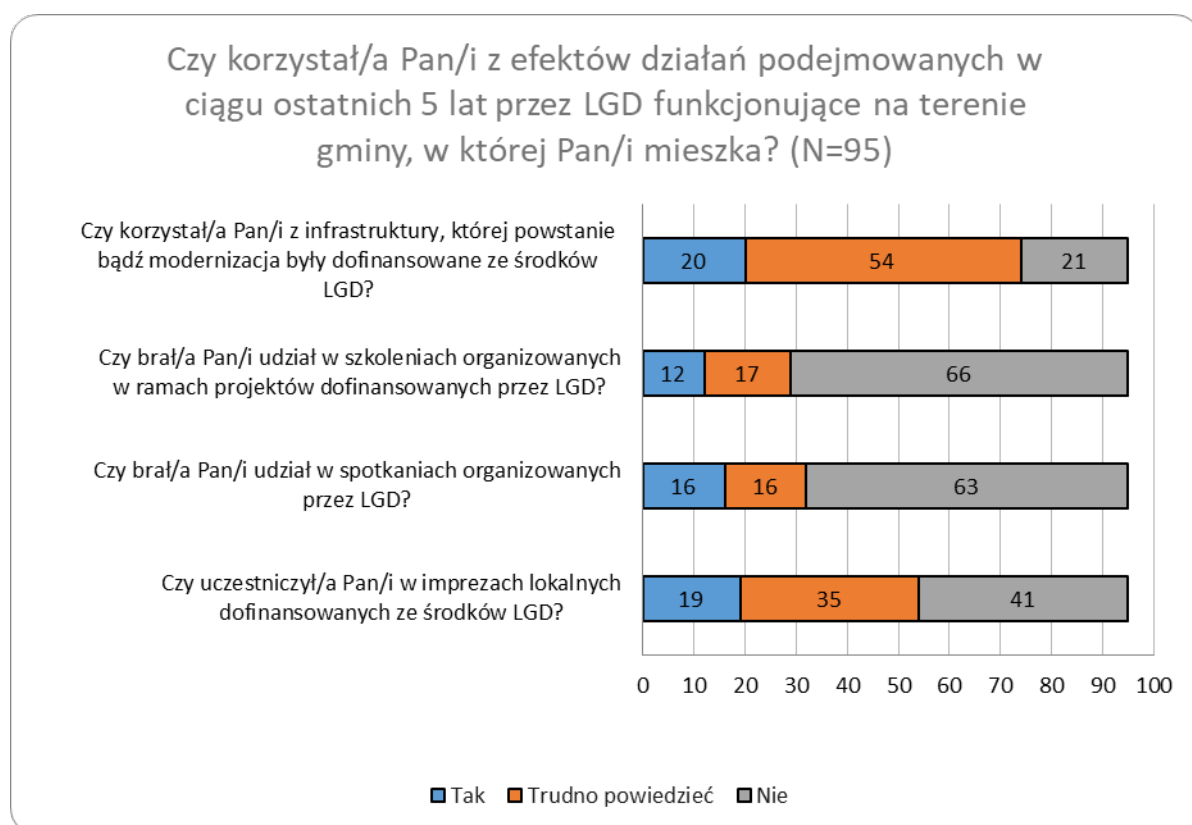
Wykres 9. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Badani mieszkańcy gmin obszaru LGD są dość umiarkowanie entuzjastyczni w temacie zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego. Najlepsze oceny dotyczą podejmowania inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych (41 spośród 95, choć tylko 13 zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”), a na drugim biegunie znajdują się oceny dotyczące pojawienia się nowych form wsparcia dla młodych ludzi (19 osób wypowiedziało się pozytywnie i jedynie 5 „zdecydowanie”). Kontynuowanie operacji przeznaczonych dla tych grup w przyszłości wydaje się w konsekwencji konieczne.

Należy podkreślić, iż całkiem spora część badanych stwierdziła, że w ciągu ostatnich 5 lat mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie (39 osób odnotowało taką

zmianę, zaś 30 było przeciwnego zdania). Podobnie przedstawiają się opinie dotyczące poprawy relacji między mieszkańcami - zgodziło się z tą oceną 26 osób, a przeciwnego zdania było 30 respondentów. Pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmocnieniu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych.

Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę, są opinie badanych mieszkańców na temat efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD.

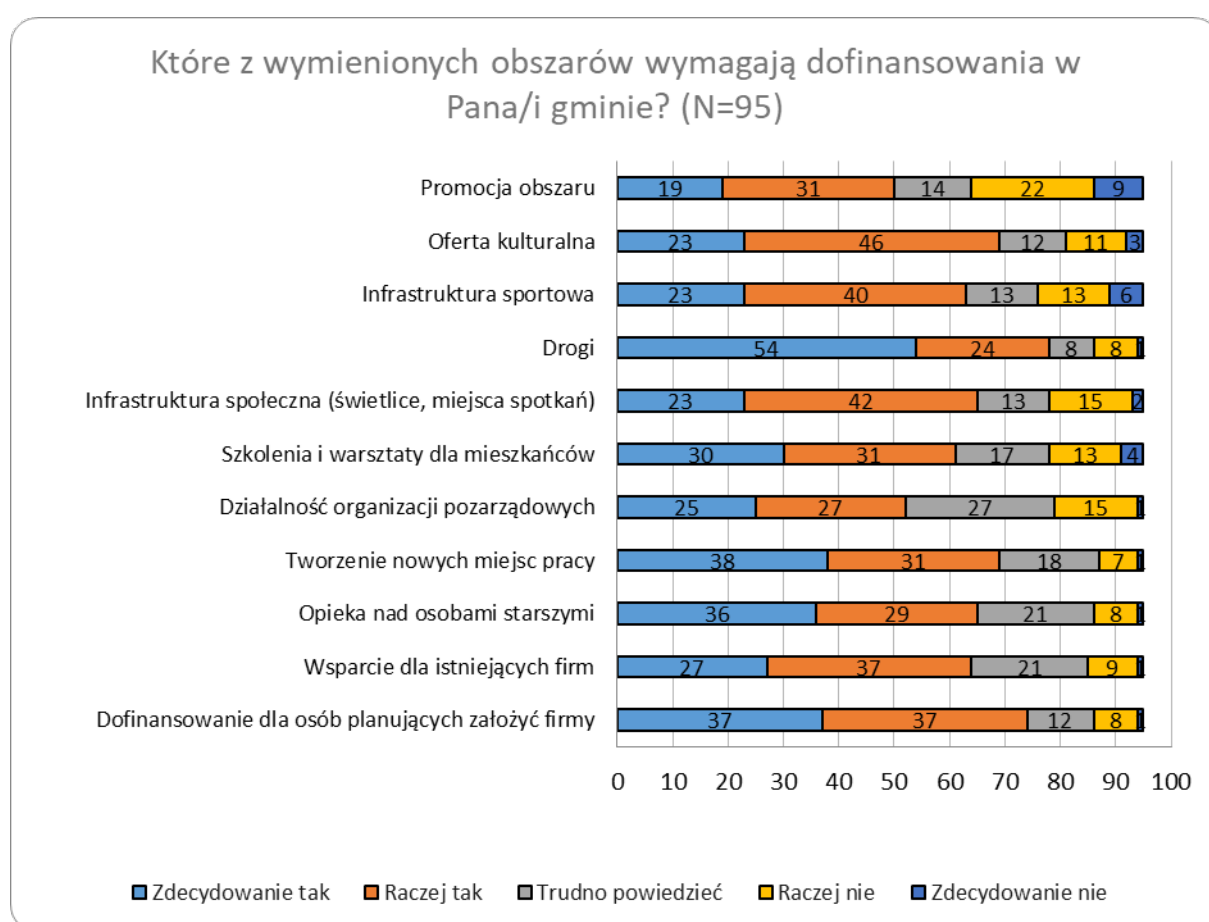

Wykres 10. Korzystanie z efektów działalności LGD Ziemia Bielska

W przeciągu ostatnich 5 lat na terenie Ziemi Bielskiej mieszkańcy gmin obszaru LGD w rozmaity sposób korzystali z działań podejmowanych przez LGD. W przypadku korzystania z infrastruktury, której powstanie lub modernizacja były dofinansowane z środków LGD jedynie 20 ankietowanych wypowiedziało się pozytywnie w tym temacie, a aż 54 zaznaczyło odpowiedź „trudno powiedzieć”. Jedna osoba mniej stwierdziła iż, uczestniczyła w wydarzeniach lokalnych dofinansowywanych ze środków LGD, ale tutaj aż 41 wypowiedziało się negatywnie. Słabo wypadły też działania dotyczące spotkań i szkoleń

organizowanych przez Ziemie Bielską, gdzie głosów pozytywnych było odpowiednio 16 i 12, a negatywnych 63 i 66. Warto pamiętać o tym, iż badani mieszkańcy niekoniecznie musieli wiedzieć, czy infrastruktura, szkolenia, spotkania czy imprezy były organizowane czy dofinansowywane przez LGD (stąd też dużo wskazań na odpowiedź „trudno powiedzieć”). Niewątpliwie konieczne są jednak działania promocyjne, które przysłużyłyby się większej rozpoznawalności.

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na to, jakie zdanie mają badani mieszkańcy gmin obszaru LGD na temat obszarów wymagających dofinansowania w gminach i tym samym ewentualnych przyszłych działań Ziemi Bielskiej.

Wykres 3. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru.

Badani mieszkańcy gmin LGD Ziemia Bielska wskazali, iż obszarów wymagających dofinansowania jest ciągle bardzo dużo. Za bardzo istotny obszar wymagający dofinansowania uznane zostały działania przedsiębiorcze. Tworzenie nowych miejsc pracy

okazało się ważne dla 69 spośród 95 badanych mieszkańców gmin obszaru LGD, wsparcie dla istniejących firm dla 64 osób, a dofinansowanie dla planujących założyć firmy dla 74 ankietowanych. Przeciwnego zdania były pojedyncze osoby (odpowiednio 8, 10 i 9). LGD Ziemia Bielska powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładąć do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.

Bardzo duża liczba ankietowanych uznała, iż to infrastruktura drogowa wymaga odpowiednich działań - 78 spośród 95 badanych wskazało tę odpowiedź, z czego „zdecydowanie tak” zaznaczyło 54 spośród nich, a przeciwną opinię miało tylko 9 osób. Opieka nad osobami starszymi została uznana za istotny obszar przez 65 osób (36 spośród nich zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, a pozostali „raczej tak”), a jedynie 9 ankietowanych stwierdziło, iż jest to obszar nieważny, w tym tylko jedna „zdecydowanie”. Niezbędne wydaje się rozważenie większej liczby operacji kierowanych do starszych osób.

Całkiem duża liczba osób (50) wskazała na istotę promocji obszaru. 65 ankietowanych (z czego „zdecydowanie” na tak było 23 badanych) uznało, że to infrastruktura społeczna (światlice, miejsce spotkań) stanowi ważny obszar działania wymagający dofinansowania. Więcej, bo 69 osób wskazało ofertę kulturalną („zdecydowanie tak” wskazało 23 badanych), a 63 infrastrukturę sportową („zdecydowanie tak” wskazało też 23 ankietowanych).

Interesująco przedstawiają się wskazania dotyczące szkoleń i warsztatów dla mieszkańców i działalności organizacji pozarządowych – odpowiednio 61 i 52 osoby uznały, iż są to obszary wymagające dofinansowania. Pomocne w tym będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Analiza pomysłów, diagnoza obszaru, prace warsztatowe, konsultacje z mieszkańcami oraz przeprowadzone badania pozwoliły na określenie trzech celów ogólnych LSR: 1. wzrastający poziom przedsiębiorczości lokalnej wykorzystującej walory i potencjał obszaru Ziemi Bielskiej; 2. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jako waloru tworzącego jakość życia i wyróżniającego Ziemię Bielską; 3. wzrost poziomu spójności społecznej obszaru Ziemi Bielskiej.

Realizacja LSR przyczyniła się przede wszystkim do wzrostu postaw przedsiębiorczych na obszarze działania LGD Ziemia Bielska. Innym istotnym efektem była znaczna poprawa infrastruktury, a aktywność na tym polu wykazywały nie tylko samorządy, ale także organizacje pozarządowe. Udało się przeprowadzić operacje związane z zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Pewnym problemem były natomiast nabory „turystyczne”, gdyż środki na działania z tego zakresu nie były duże, a dodatkowo nie wszystkie wnioski były wysokiej jakości. Generalnie postęp w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nie budzi jednak większych zastrzeżeń, a warto podkreślić, iż Ziemia Bielska jest bardzo bliska osiągnięcia docelowych wartości wszystkich wskaźników.

6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Kapitałem społecznym nazwiemy wiedzę osadzoną w stosunkach i relacjach społecznych. Związana ona jest bezpośrednio z zaufaniem członków do siebie, normami czy wartościami. Kapitał społeczny odgrywa kluczową rolę jako czynnik rozwoju lokalnego czy wzmacniania społeczności lokalnych.

W analizowanym okresie prowadzono szereg działań służących rozwojowi kapitału społecznego. Przykładem są liczne wydarzenia czy projekt „Czyste powietrze zdrowy człowiek w 5 gminach powiatu bielskiego”. Generowaniu kapitału społecznego sprzyjała też realizacja operacji własnych („PROSpołeczna Ziemia Bielska”, „Marka lokalna - koncepcja, wizualizacja i badanie rynku”). Ziemia Bielska w istotny sposób wspierała również

organizacje pozarządowe. Nie chodzi tylko o przekazywane im środki, ponieważ niezwykle skuteczne w tym zakresie było udzielane doradztwo i prowadzone szkolenia. NGO-sy należą niewątpliwie do grup najbardziej istotnych z punktu widzenia realizacji strategii. W LGD zdawano sobie sprawę, że stwarzają one podstawy do wzmacniania kapitału społecznego, wpływając na poziom aktywizacji społecznej, poziom zaufania czy poziom wolontariatu. Warto podkreślić, że w niektórych gminach organizacje pozarządowe czy stowarzyszenia są zdecydowanie bardziej aktywne w porównaniu do innych, gdzie bywają „uśpione” albo niekoniecznie zainteresowane działaniami LGD. Przedstawiciele LGD Ziemia Bielska powinni niewątpliwie zwrócić uwagę na ten aspekt i spróbować „ożywić” te mniej dynamiczne NGO.

W kontekście działań LGD warto podkreślić, że spośród 50 badanych beneficjentów, 27 wskazało, że to ogół mieszkańców gmin/obszaru LGD był głównym odbiorcą projektów. Całkiem spora ankietowanych mieszkańców uznała z kolei, że w ciągu ostatnich 5 lat mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie (39 osób odnotowało taką zmianę, zaś 30 było przeciwnego zdania). Podobnie przedstawiają się opinie dotyczące poprawy relacji między mieszkańcami - zgodziło się z tą oceną 26 osób, a przeciwnego zdania było 30 respondentów. W kontekście przyszłości interesująco przedstawiają się wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gmin obszaru LGD, w której większość osób wskazała, iż bardzo istotnymi obszarami wymagającymi dofinansowania są szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, działalność organizacji pozarządowych czy infrastruktura społeczna. W najbliższych latach pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych. Przeprowadzone badania wskazują, że nie słabnie zainteresowanie tego typu inicjatywami.

6.3. Przedsiębiorczość

Do mocnych stron obszaru działania Ziemi Bielskiej należy potencjał do rozwoju gospodarki. W LSR podkreślono, że teren LGD wyróżnia się na tle województwa pod względem wskaźników dotyczących przedsiębiorczości. W analizowanym okresie w niemal wszystkich gminach obszaru LGD wzrastała liczba pracujących, we wszystkich odnotowano spadek udziału bezrobotnych zarejestrowanych, wzrost liczby podmiotów gospodarki

narodowej w rejestrze REGON oraz wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Nie ulega wątpliwości, że premie na założenie i dotacje na rozwój działalności gospodarczej również w pewnym stopniu wpłynęły na upowszechnienie postaw przedsiębiorczych w społeczności lokalnej na analizowanym obszarze.

Środki na zakładanie działalności gospodarczej cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem. Znaczący wpływ na to miał fakt, iż wsparcie to jest lepiej dostosowane do potrzeb beneficjentów w porównaniu z dofinansowaniem dostępnym np. w powiatowych urzędach pracy. Warto zwrócić uwagę, że wyróżnikiem Ziemi Bielskiej były konkursy dedykowane dla różnych typów działalności gospodarczej. W przypadku niektórych z nich zainteresowanie beneficjentów było mniejsze niż oczekiwano, co skutkowało pewnymi problemami w realizacji LSR. Ostatecznie LGD poradziło sobie jednak z tymi przedsięwzięciami bez zarzutu.

Środki na przedsiębiorczość, w opinii przedstawicieli Rady biorących udział w badaniu, są nadal bardzo potrzebne, ponieważ ich wydatkowanie przynosi namacalne korzyści. W ocenianym okresie konsumowały one znaczącą budżetu LSR. Ankietowani mieszkańcy za bardzo istotny obszar wymagający dalszego dofinansowania uważają właśnie działania pomagające w założeniu i prowadzeniu działalności gospodarczej. LGD Ziemia Bielska powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładąć do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, zwłaszcza iż da się zaobserwować profesjonalne podejście do tego zagadnienia i nabyte przez lata doświadczenie w pracy z przedsiębiorcami.

6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Potencjał turystyczny określony został jako jeden z największych atutów analizowanego regionu. W LSR zwrócono uwagę na szereg problemów związanych z turystyką. Wymieniono niezadowalający rozwój systemu ścieżek turystyczno-rekreacyjnych, w tym rowerowych, pieszych czy konnych. Podkreślono niską rozpoznawalność produktów lokalnych, niezadowalającą jakość dróg oraz konflikt między rozwojem turystyki a stanem środowiska przyrodniczego. Istotnym aspektem było także niewystarczające wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego jako produktu

turystycznego i brak odpowiedniej promocji oferty obszaru. W LSR zdiagnozowano też niewystarczający stan infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

W analizowanym okresie poczynione były starania przez LGD, by tę sytuację poprawić. W przypadku operacji dotyczących działalności turystycznej pewnym problemem okazał się jednak fakt, iż środki na działania z tego zakresu nie były duże, a dodatkowo nie wszystkie wnioski były wysokiej jakości. Udało się jednak zrealizować kilka interesujących działań, w tym utworzono firmę organizującą eventy dla firm, wypożyczalnię dmuchańców, budki z watą cukrową, rozbudowano stadninę koni oraz utworzono kilka wypożyczalni rowerów. W ramach operacji z rozwoju przedsiębiorczości powstały natomiast pokoje na wynajem. W aspekcie zwiększenia potencjału rekreacyjnego warto wymienić choćby powstanie tężni solankowych. Pozytywem były także projekty współpracy nastawione na promocję turystyki.

Z drugiej strony badani mieszkańcy gmin niezbyt entuzjastycznie wypowiadali się w kwestii zwiększenia się ruchu turystycznego w przeciągu ostatnich 5 lat. Potwierdzeniem niekoniecznie korzystnego obrazu sytuacji są dane dotyczące turystycznych obiektów noclegowych, których w analizowanym okresie niestety ubywało. Niezbędne wydaje się podejmowanie współpracy i współdziałania mieszkańców obszaru w celu wypracowania nowych atrakcyjnych form wykorzystania zasobów lokalnych i spędzania czasu przez turystów. W tym kontekście pomocne mogą okazać się szkolenia i fachowe doradztwo.

W ramach realizacji LSR udało się przeprowadzić szereg działań dotyczących dziedzictwa kulturowego. Respondenci w badaniu ankietowym zauważyli zwiększenie się inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji oraz pojawienie się nowych form spędzania wolnego czasu. Niestety mniej pozytywnie wypowiedzieli się oni na temat poprawy stanu zabytków, co wymaga uwzględnienia przy planowaniu kolejnych działań. Należy zauważyć, że dla badanych mieszkańców są to bardzo ważne zagadnienia. Dowodem tego jest fakt, iż w przeprowadzonym badaniu ankietowym spora ilość respondentów do obszarów wymagających dofinansowania w przyszłości zaliczyła ofertę kulturalną oraz promocję obszaru.

6.5. Grupy defaworyzowane

Do grup szczególnie ważnych z punktu widzenia realizacji LSR zaliczono grupy defaworyzowane, czyli osoby ponadprzeciętnie zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zaliczono do nich: 1) osoby w wieku 50+ lub osoby niepełnosprawne o utrudnionym dostępie do usług społecznych i rynku pracy, 2) młodych mieszkańców do 30 roku życia o utrudnionym dostępie do rynku pracy, 3) kobiety w wieku aktywności zawodowej. Do grup tych Ziemia Bielska zadedykowała jedno z przedsięwzięć (Młodzież ogniem wspólnoty), projekt grantowy „Aktywni Międzypokoleniowi”, a także wydzielono środki w konkursach z zakresu przedsiębiorczości. Innym dedykowanym grupom defaworyzowanym działaniem były przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury turystycznej i usług czasu wolnego.

Projekty z zakresu przedsiębiorczości niewątpliwie docierały do grup defaworyzowanych. Rekrutującym się z nich wnioskodawcom sprzyjały kryteria wyboru. Niejednokrotnie przynależność do grupy defaworyzowanej sprawiała, że udawało się uzyskać odpowiednią liczbę punktów i tym samym „wyprzedzić” konkurencyjne wnioski. Szczególnie skorzystały na tym kobiety, w mniejszym stopniu osoby młode i niepełnosprawne. Przedstawiciele LGD stwierdzili, iż w kolejnej strategii niezbędne będzie jednak wprowadzenie zmian w definicji grup defaworyzowanych. Biorąc pod uwagę zjawisko starzenia się społeczeństwa oraz wyniki ankiety, w której badani mieszkańcy uznali opiekę nad osobami starszymi za jeden z najważniejszych obszarów wymagających dofinansowania, warto rozważyć, czy to właśnie seniorzy nie powinni być najważniejszą z defaworyzowanych grup. Nadal brakuje też projektów dla osób młodych, na co także zwracali mieszkańcy w przeprowadzonej ankiecie.

6.6. Innowacyjność

Niski poziom innowacyjności firm lokalnych został w LSR określony jako jeden z największych problemów obszaru. W konsekwencji wzrost poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki ukierunkowany w szczególności na ochronę środowiska oraz wdrażanie rozwiązań odpowiadających na zmiany klimatu został wskazany jako jeden z celów szczegółowych strategii. Innowacyjność była też jednym z ważniejszych kryteriów wyboru operacji. Rozumiano przez nią wdrożenie nowego na obszarze LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania

lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów gospodarczych, technologicznych, przyrodniczych, historycznych, kulturowych, społecznych. Warto podkreślić, że skalą terytorialną badania innowacyjności – ograniczoną ściśle do obszaru LSR.

Kryterium innowacyjności okazało się jednak dość sporym problemem z uwagi na komplikacje przy jego ocenie. Przedstawiciele Rady wskazali, iż w początkowym etapie realizacji LSR potencjalni beneficjenci przedstawili sporo pomysłów na operacje, które nosiły znamiona innowacyjności. Później było ich niestety mniej, a wnioskodawcy skupiali się raczej na dążeniu do maksymalizowania liczby uzyskanych punktów niż proponowaniu realnych innowacji. To problem, który wystąpił prawdopodobnie w większości LGD w Polsce. Niezbędne jest pochylenie się nad tym zagadnieniem przy planowaniu kolejnej strategii, zwłaszcza że przedstawiciele Rady słusznie zauważają, że osoby, które faktycznie pragną stworzyć coś innowacyjnego (w słownikowym znaczeniu tego terminu) raczej poszukują środków w innym miejscu niż LGD.

Należy jednak zauważyć, że w analizowanym okresie udało się zrealizować szereg przedsięwzięć posiadających znamiona innowacyjności, a jednym z ciekawszych przykładów w tym zakresie był mobilny gabinet fizjoterapii.

6.7. Projekty współpracy

LGD Ziemia Bielska w ocenianym okresie zrealizowała i rozpoczęła realizację łącznie trzech projektów współpracy. Pierwszy z nich to „Stacja Regeneracja”. Zakładał on powstanie obiektów małej architektury na obszarach partnerskich LGD. Drugi projekt o międzynarodowym charakterze to „RATIONALIS - From traditional skills to nowadays sustainable rural tourism products” (Od tradycyjnych umiejętności do współczesnych, zrównoważonych produktów w obszarze turystyki wiejskiej). Partnerzy podjęli się wspólnych działań służących rozwojowi turystyki, w tym wykorzystania lokalnego rzemiosła, wyrobów rękodzielniczych, lokalnej kultury i historii, a także poszukiwań inspiracji do tworzenia nowych i zrównoważonych produktów turystycznych. Trzeci projekt współpracy to „EduPark”, w ramach którego założono między innymi powstanie sensorycznych placów zabaw i kina letniego. W przygotowywaniu jest jeszcze jeden międzynarodowy projekt,

w którym partnerem będzie minimum 5 zagranicznych LGD-ów. Dotyczyć on będzie promocji turystyki, slow-life, zrównoważonego rolnictwa, krótkich łańcucha dostaw oraz ekologii.

Przeprowadzone projekty współpracy wpisywały się w cele założone w LSR. Podejście do projektów współpracy należy określić jako bardzo profesjonalne. Przedstawiciele LGD Ziemia Bielska doskonale zdają sobie sprawę z tego, iż operacje tego rodzaju są dobrą formą współdziałania LGD, wpływającą na rozwój umiejętności współpracy w zakresie ważnych celów dla wszystkich zaangażowanych podmiotów. Na podkreślenie zasługuje fakt realizacji projektów z wieloma zagranicznymi partnerami, co nie jest zjawiskiem powszechnym wśród polskich LGD. W przyszłości należałoby utrzymać tę formę współdziałania. Wydaje się, że LGD dysponuje potencjałem do nawet szerszej, niż miało to miejsce w ocenianym okresie, współpracy z innymi podobnymi do siebie organizacjami.

6.8. Ocena funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie LGD jako organizacji należy ocenić pozytywnie. Działania animacyjne, aktywizacyjne i promocyjne realizowane są planowo. Daje się też odnotować dużą znajomość potrzeb lokalnej społeczności. Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. Zdecydowana większość respondentów korzystała również z szerokiego zakresu wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku. Beneficjenci korzystali ze wsparcia polegającego m.in. na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla projektu, porad w zakresie wypełniania dokumentów koniecznych do złożenia wniosku oraz wyjaśnienia szczegółowych zasad oceny wniosków. Samo doradztwo ocenione zostało przez badanych beneficjentów bardzo pozytywnie. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji operacji oraz etapu rozliczania operacji. Warto podkreślić wysokie oceny dotyczące przygotowania merytorycznego doradców LGD. O tym jak dobrze oceniana i potrzebna jest działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż tylko trzech spośród 50 badanych beneficjentów wykluczyło zabieganie o ponowne wsparcie ze strony LGD w przyszłości.

6.9. Ocena procesu wdrażania

W analizowanym okresie nie stwierdzono sytuacji złego wydatkowania środków czy takiego ich rozdysponowania, by zaistniało zagrożenie niezrealizowania planowanych wskaźników. Z punktu widzenia realizacji strategii bardzo istotne jest to, że LGD Ziemia Bielska ma plan na domknięcie realizacji LSR i osiągnięcie wszystkich docelowych wartości wskaźników. Wiele wskazuje na to, że LGD „Ziemia Bielska” byłaby w stanie zagospodarować znacznie poważniejsze środki na realizację LSR. Niewątpliwie sprawność organizacyjna i sukcesy w finansowej realizacji LSR są sporym kapitałem, który powinien być wykorzystany na rzecz rozwoju społeczności lokalnej w kolejnych latach. Zwłaszcza że w kontekście przyszłych działań przedstawiciele Rady LGD podkreślają, że na obszarze „jest jeszcze wiele dobrego do zrobienia”.

Generalnie procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów. Podobnie, zastosowane kryteria wyboru operacji były jednoznaczne i nie budziły większych wątpliwości. Pozwalały także na wybór najlepszych wniosków, które są spójne z celami LSR.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Działalność LGD Ziemia Bielska angażuje i łączy organizacje pozarządowe, usługodawców i samorząd lokalny. Dodatkowo LGD wpływa także na angażowanie liderów lokalnych i osoby fizyczne. Sam potencjał rozwojowy obszaru jest wykorzystywany i promowany poprzez wydawnictwa, strony internetowe, lokalną prasę i media społecznościowe.

Należy podkreślić, że Ziemia Bielska reagowała na wskazane w LSR problemy obszaru swojego działania i tym samym tworzyła odpowiednie warunki do jego rozwoju. Z części zadań wywiązywała się wręcz wzorowo. Udało się zrealizować sporo operacji związanych z przedsiębiorczością, kulturą czy infrastrukturą. Projekty współpracy stanowiły doskonałe merytoryczne uzupełnienie operacji realizowanych w ramach wdrażania LSR i wpisywały się w cele określone w tym dokumencie strategicznym.

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje

Poziom realizacji przedsięwzięć zbliża LGD do osiągnięcia zamierzonych w LSR celów. Niniejszy raport udowadnia, że postęp rzeczowy i finansowy, jakość realizowanych operacji oraz samo zaangażowanie przedstawicieli Ziemi Bielskiej we wdrażanie LSR zasługuje na bardzo pozytywne oceny. Doświadczenia zebrane w ocenianym okresie pozwalają na sformułowanie rekomendacji, które mogą pomóc w ulepszeniu realizowanych działań w przyszłości:

1. Działania z zakresu przedsiębiorczości należy uznać za duży sukces LGD Ziemia Bielska. Ankietowani mieszkańcy za bardzo istotny obszar wymagający dalszego dofinansowania uważają działania dotyczące tworzenia nowych miejsc pracy czy dofinansowanie dla osób planujących założyć firmę. LGD Ziemia Bielska powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładąć do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, zwłaszcza iż da się zaobserwować profesjonalne podejście do tego zagadnienia i nabyte przez lata doświadczenie.
2. LGD Ziemia Bielska zaproponowała dość ciekawe i stosunkowo rzadko spotykane rozwiązanie z osobnymi przedsięwzięciami dedykowanymi dla różnych typów działalności gospodarczej. To rozwiązanie ma swoje zalety, ponieważ pozwala na bardzo precyzyjne ukierunkowanie wsparcia. Z drugiej strony może ono powodować utrudnienia we wdrażaniu strategii. Jest to trwający kilka lat proces, którego wstępne uwarunkowania mogą ulegać zmianom wraz z upływem czasu. Pod wpływem zgromadzonych doświadczeń przedstawiciele LGD podkreślali w czasie wywiadów, że w operacjach dotyczących przedsiębiorczości „im większy poziom ogólności naboru, tym większe zainteresowanie”. Z drugiej strony możliwe jest, że w kolejnym okresie programowania UE konieczne będzie ukierunkowanie LSR na wybrane dziedziny gospodarki. W takiej sytuacji doświadczenia zgromadzone przez Ziemię Bielską w ostatnich latach mogą okazać się bezcenne. Niezbędne jest pochylenie się nad tym zagadnieniem przy planowaniu kolejnych działań

i poszukiwanie rozwiązań tej kwestii. Możliwe, że specjalizację LSR będzie można osiągnąć nie tylko poprzez przedsięwzięcia dedykowane wybranym dziedzinom gospodarki, ale także poprzez zastosowanie odpowiednich kryteriów wyborów. W takim wypadku możliwe byłoby zaplanowanie bardziej ogólnych przedsięwzięć przy jednoczesnym ukierunkowaniu LSR na zdiagnozowane potrzeby obszaru LGD.

3. Dofinansowane w ramach wdrażania LSR projekty docierały do przedstawicieli grup defaworyzowanych. Niejednokrotnie przynależność do nich sprawiała, że wnioskodawcom udawało się uzyskać odpowiednią liczbę punktów i tym samym „wyprzedzić” konkurencyjne wnioski. Szczególnie skorzystały na tym kobiety, w mniejszym stopniu osoby młode i niepełnosprawne. To wskazuje na skuteczność mechanizmu wsparcia osób z grup defaworyzowanych. Przedstawiciele LGD biorący udział w badaniu stwierdzili, iż w kolejnej strategii niezbędne będzie jednak wprowadzenie zmian w grupach defaworyzowanych. Przede wszystkim uwaga powinna być skupiona na osobach powyżej 50 roku życia. Także w ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców opieka nad osobami starszymi została uznana za jeden z najważniejszych obszarów wymagających dofinansowania w gminach.
4. W analizowanym okresie pewnych problemów w procesie wyboru wniosków dostarczało kryterium innowacyjności, które jest dość skomplikowane w ocenie. Niezbędne jest pochylenie się nad zagadnieniem przy planowaniu kolejnej strategii, zwłaszcza że przedstawiciele Rady słusznie zauważają, że osoby, które faktycznie mają innowacyjne pomysły, niekoniecznie są zainteresowane uzyskaniem wsparcia ze strony LGD.
5. Mimo realizacji założonych docelowych wartości wskaźników, trudno mówić o pełnym zadowoleniu z efektów realizacji operacji mających na celu rozwój turystyki. Problemem okazał się tutaj fakt, iż środki na działania z tego zakresu nie były duże, a dodatkowo nie wszystkie wnioski były wysokiej jakości. Sami badani mieszkańcy gmin niezbyt entuzjastycznie wypowiadali się w kwestii zwiększenia się ruchu turystycznego w przeciągu ostatnich 5 lat.

Potwierdzeniem niekoniecznie korzystnego obrazu sytuacji są dane dotyczące turystycznych obiektów noclegowych, których w analizowanym okresie ubywało. Niezbędne wydaje się podejmowanie współpracy i współdziałania mieszkańców obszaru w celu wypracowania nowych atrakcyjnych form wykorzystania zasobów lokalnych i spędzania czasu przez turystów. W tym kontekście pomocne mogą okazać się szkolenia, fachowe doradztwo, a w rezultacie zmiana postaw społecznych.

6. W ramach operacji własnej „Marka lokalna - koncepcja, wizualizacja i badanie rynku” LGD Ziemia Bielska analizowała zasoby poszczególnych gmin, poszukiwała unikatowych, charakterystycznych lokalnych skarbów, tradycji, kulinariów czy wyrobów rzemieślniczych, które są charakterystyczne dla regionu, decydują o wyjątkowości marki lokalnej Ziemi Bielskiej. W kolejnym kroku LGD Ziemia Bielska opracowała strategię wdrażania marki lokalnej Ziemi Bielskiej, wypracowano także jej nazwę (Bogactwo Ziemi Bielskiej) i objęto nią 20 pilotażowych produktów i usług. Działania te okazały się dużym sukcesem i warto poświęcić im dużą uwagę przy planowaniu kolejnych działań. Stworzenie marki lokalnej pomaga bowiem niewątpliwie w identyfikacji, rozwoju oraz promocji produktów lokalnych.
7. Mankamentem jest niewystarczająca rozpoznawalność LGD Ziemia Bielska na obszarze. Wskazują na to wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców, którzy w niewiele ponad połowie stwierdzili, iż znają LGD, a dodatkowo w większości zaznaczali odpowiedzi „nie” lub „trudno powiedzieć” w pytaniach dotyczących korzystania z infrastruktury dofinansowanej z środków LGD oraz uczestnictwa w wydarzeniach, szkoleniach i spotkaniach organizowanych przez LGD. Wskazane są więc bardziej zaawansowane i zintensyfikowane działania promocyjne. Dobrym pomysłem mogłoby okazać się nałożenie na beneficjentów wsparcia większych obowiązków w zakresie promowania realizowanych operacji.
8. W niektórych gminach LGD organizacje pozarządowe czy stowarzyszenia są zdecydowanie bardziej aktywne niż w pozostałych. Przedstawiciele LGD

Ziemia Bielska powinni zwrócić uwagę na ten fakt i wpłynąć na ich „ożywienie” w przyszłości. W generowaniu kapitału społecznego pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości lokalnej, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych. To ważne, ponieważ w badaniach ankietowych większość mieszkańców wskazała, iż bardzo istotnymi obszarami wymagającymi dofinansowania są szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, działalność organizacji pozarządowych czy infrastruktura społeczna, a sama NGO-sy zostały zaliczone przez przedstawicieli Ziemi Bielskiej do grup najbardziej znaczących z punktu widzenia realizacji strategii.

9. LGD Ziemia Bielska w omawianym okresie zrealizowała projekty współpracy idealnie wpisujące się w cele LSR. Ich realizacja przyczyniła się do zwiększenia zainteresowania atrakcjami turystyczno-rekreacyjnymi obszarów LGD, popularyzacji aktywności sportowo-rekreacyjnych, a także promocji obszaru. Na podkreślenie zasługuje fakt realizacji projektów z wieloma zagranicznymi partnerami, co nie jest zjawiskiem powszechnym wśród polskich LGD. Potwierdziło to fakt, iż projekty współpracy są bardzo dobrą formą współdziałania, wpływającą na rozwój umiejętności współpracy w zakresie ważnych celów dla wszystkich zaangażowanych podmiotów. W przyszłości należałoby utrzymać tę formę współdziałania.
10. Słabością LGD są warunki lokalowe i sama lokalizacja biura, które uznać należy za dość dalekie od idealnych. Aktualne nie pozwalają na komfortowe obsługiwanie beneficjentów, a dodatkowo dość trudno w wielu sytuacjach o niezbędne skupienie w przypadku, gdy wszyscy zatrudnieni wykonują swoje obowiązki w jednym dość niewielkim pomieszczeniu. Nie ma też tutaj dobrych warunków do przeprowadzenia posiedzeń Rady. Niezbędne są na pewno działania, które zmieniłyby ten obraz sytuacji.

8. Spis tabel i wykresów

Rysunek 1. Obszar LGD Ziemia Bielska.....	13
Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD.	14
Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.....	15
Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca w złotych.	16
Tabela 4. Gminy wchodzące w skład LGD na tle wszystkich śląskich gmin.....	17
Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.	18
Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.	19
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	20
Tabela 8. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.	23
Tabela 9. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD.	23
Tabela 10. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.....	24
Tabela 11. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład LGD.	26
Tabela 12. Nabory w ramach realizacji LSR przez LGD Ziemia Bielska.....	30
Tabela 13. Rzeczowy postęp w realizacji LSR.	36
Tabela 14. Finansowy postęp w realizacji LSR.....	42
Tabela 15. Realizacja planu komunikacji przez LGD Ziemia Bielska.	47
Tabela 16. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.....	52
Wykres 1. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.....	20
Wykres 2. Metody docierania informacji o LGD Ziemia Bielska do mieszkańców obszaru.	48
Wykres 3. Metody docierania informacji o naborach w LGD Ziemia Bielska do potencjalnych beneficjentów.....	49
Wykres 4. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.....	50
Wykres 5. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.	51

Wykres 6. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Ziemia Bielska.....	53
Wykres 7. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	54
Wykres 8. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	55
Wykres 9. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	56
Wykres 10. Korzystanie z efektów działalności LGD Ziemia Bielska.....	57
Wykres 11. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru. .	58

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD Ziemia Bielska

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Ziemia Bielska. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania Ziemia Bielska

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie

					nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania Ziemia Bielska Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Tak → Proszę przejść do pytania nr 4.
b) Nie → Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania Ziemia Bielska. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) 18-25 lat
- b) 26-35 lat
- c) 36-45 lat
- d) 46-55 lat
- e) 56-65 lat
- f) 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna
- c) Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów LGD Ziemia Bielska

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Ziemia Bielska. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania Ziemia Bielska

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- a) Zdecydowanie zgadzam się
- b) Raczej zgadzam się
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie zgadzam się
- e) Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- a) Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- b) Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- c) Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- d) Zostałem/am zachęcony/a do złożenia wniosku przez LGD
- e) Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich	Tak	Nie

Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- a) Tak
- b) Trudno powiedzieć
- c) Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- a) Ja i moja rodzina
- b) Moja organizacja
- c) Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- d) Turyści
- e) Przedsiębiorstwa
- f) Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD.
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

a) Tak → *Proszę odpowiedzieć na następne pytanie.*

b) Nie → ***Dziękujemy za wypełnienie ankiety!***

Jakie to były problemy? *Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.*

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie